

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FAKULTA FILOZOFICKÁ

KATEDRA NEDERLANDISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE
NIZOZEMSKÁ FILOLOGIE

**Het propageren van de Tsjechische cultuur in Nederland
en van de Nederlandse en Vlaamse in Tsjechië**

Propagace české kultury v Nizozemí a nizozemské a vlámské v Čechách

Propagation of the Czech culture in the Netherlands and vice versa

Vedoucí práce: Doc. Dr. Wilken Engelbrecht, cand. litt.

Vypracovala: Kateřina Šedová

V Olomouci, 2011

Verklaring

Ik verklaar, dat ik deze scriptie aan het thema *Het propageren van de Tsjechische cultuur in Nederland en van de Nederlandse en Vlaamse cultuur in Tsjechië*, alleen met gebruik van de genoemde literatuur en de andere bronnen heb gemaakt.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma *Propagace české kultury v Nizozemí a Nizozemské a Vlámské kultury v Čechách* vypracovala samostatně a uvedla jsem v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

21. května 2011

Kateřina Šedová

Dankbetuigingen

Ik zou graag mijn begeleider heer Doc. Dr. Wilken Engelbrecht, cand. litt. voor zijn vakbegeleiding en aanmerkingen bij het verwerken van deze scriptie willen bedanken. Verder wil ik ook de medewerkers van het Tsjechische Centrum in Den Haag/Rotterdam, met name de directrices Petra Prinsová en Hana Schenková, Andrea Bednářová van de Vlaamse Vertegenwoordiging, Eva Giese samen met Petra Schürová van Ne-Be, en de afdeling Pers en Culturele Zaken van de Nederlandse Ambassade in Praag voor het verstrekken van gegevens voor de statistieken bedanken.

INHOUD

1.	INLEIDING	6
2.	HISTORISCHE BETREKKINGEN TUSSEN TSJECHIË EN NEDERLAND....	9
2.1.	De eerste contacten.....	9
2.2.	Nederlanders aan het hof van keizer Rudolf II.....	10
2.3.	De nederlaag op de Witte Berg en de het vezet tegen de Habsburgers	11
2.3.1.	<i>Comenius (1592-1670)</i>	15
2.4.	Van de Vrede van Westfalen tot aan de 1 ^e Wereldoorlog.....	17
2.4.1.	<i>Rotterdam, de componist van de Tsjechische volkslied en Maffia..</i>	18
2.5.	Tussen de twee oorlogen.....	19
2.5.1.	<i>Karel Čapek – Over Nederland</i>	22
2.6.	Tweede Wereldoorlog.....	24
2.7.	Het einde van de Tweede Wereldoorlog tot aan de Praagse Lente.....	25
2.7.1.	<i>De asielzoekers van 1968</i>	29
2.8.	Normalisatie en de Fluwelen revolutie	32
2.9.	Van de Fluwelen Revolutie tot aan het heden.....	33
3.	PROPAGANDA VAN DE TSJECHISCHE CULTUUR IN NEDERLAND	36
3.1.	Hoe wordt de Tsjechische cultuur in het buitenland gepropageerd?.....	36
3.1.1.	<i>De Tsjechische Centra</i>	36
3.1.2.	<i>De Vereniging Vrienden Nederland - Tsjechië & Slowakije - VNTS</i>	39
3.1.3.	<i>Het Comenius Museum Naarden</i>	40
3.1.4.	<i>Overige stichtingen</i>	40
3.2.	Culturele manifestaties in de jaren 2004 - 2009.....	42
3.2.1.	<i>Het jaar 2004</i>	42
3.2.2.	<i>Het jaar 2005</i>	45
3.2.3.	<i>Het jaar 2006</i>	46
3.2.4.	<i>Het jaar 2007</i>	48
3.2.5.	<i>Het jaar 2008</i>	50
3.2.6.	<i>Het jaar 2009</i>	52
3.2.7.	<i>2004 t/m 2009</i>	53
4.	PROPAGANDA VAN DE NEDERLANDSE EN VLAAMSE CULTUUR IN TSJECHIË.....	55
4.1.	Hoe wordt de Nederlandse cultuur in het buitenland gepropageerd?	55

4.1.1.	<i>Stichting Internationale Culturele activiteiten - SICA</i>	57
4.2.	Nederlandse cultuurbeleid in Tsjechië	58
4.3.	Vereniging voor de Nederlandse en Vlaamse cultuur - Ne-Be	59
4.4.	De Vlaamse Vertegenwoordiging.....	60
4.5.	Overige instellingen.....	61
4.6.	Culturele manifestaties in de jaren 2004 – 2009	61
4.6.1.	<i>Het jaar 2004</i>	61
4.6.2.	<i>Het jaar 2005</i>	64
4.6.3.	<i>Het jaar 2006</i>	65
4.6.4.	<i>Het jaar 2007</i>	67
4.6.5.	<i>Het jaar 2008</i>	69
4.6.6.	<i>Het jaar 2009</i>	70
4.6.7.	<i>2004 t/m 2009</i>	72
5.	CONCLUSIE	74
5.1.	Conclusie in het Tsjechisch (Závěr)	77
5.2.	Conclusie in het Engels (Conclusion).....	79
6.	Bronnen.....	81
	Lijst van digitale bijlage	84
	Anotace	85

1. INLEIDING

Deze scriptie is gewijd aan het propageren van Tsjechische cultuur in Nederland en vice versa. Het doel van het werk was om de twee verschillende (drie als we een groter onderscheid tussen Nederland en Vlaanderen zouden maken) strategieën of houdingen naast elkaar te leggen. Om beide houdingen van wat dichterbij te bekijken heb ik de periode 2004 t/m 2009 gekozen. In het jaar 2004 is Tsjechië lid van Europese Unie geworden en Nederland is in de tweede helft van hetzelfde jaar EU-voorzitter geweest. En 2009 was zeker een symbolisch jaar enerzijds het 20^e jubileum van de val van het IJzeren Gordijn en anderzijds is Tsjechië vanaf januari t/m juni voorzitter van de EU geweest.

In het eerste hoofdstuk van de scriptie wilde ik de gemeenschappelijke betrekkingen die door de jaren heen tussen beide landen ontstaan zijn op een rijtje zetten. De eerste contacten tussen Nederland en de Tsjechische landen kunnen we al van de 12^e eeuw dateren. In de loop van de jaren wisselden zich periodes af wanneer beide volkeren door de omstandigheden dichterbij elkaar stonden en periodes wanneer ze met de rug elkaar toe stonden. Het lot van Jan Amos Comenius is daar een goed voorbeeld van en kan als een symbool van deze veranderingen gezien worden.

Voor de scriptie is van belang om de term *cultuur* af te bakenen. Cultuur is een onafscheidelijk element van de identiteit van ieder volk. Cultuur is datgene wat een volk vormt en tegelijkertijd van de andere volkeren onderscheidt. Toch is het tot vandaag de dag moeilijk om een eenduidige definitie van cultuur te geven. In engere zin bevat cultuur alle vormen van artistieke uitdrukkingen en voor de bredere zin wordt het meest de definitie van UNESCO uit het jaar 1982 gebruikt waar de cultuur begrepen wordt als:

“...the whole complex of distinctive spiritual, material, intellectual and emotional features that characterize a society or social group. It includes not only the arts and letters, but also modes of life, the fundamental rights of the human being, value systems, traditions and beliefs.”¹

¹ UNESCO, Mexico City Declaration, 1982,

http://portal.unesco.org/culture/en/files/35197/11919410061mexico_en.pdf/mexico_en.pdf

[13/4/2011].

Tot de belangrijkste middelen van het propageren van cultuur behoort het organiseren van culturele evenementen en uitwisselingen, taalonderwijs van het concrete land, studie en wetenschappelijke stages, het ondersteunen van culturele activiteiten van landgenoten verenigingen enz.

Voor het propageren van de eigen cultuur hebben beide landen verschillende instrumenten en instellingen. Terwijl in Nederland al sinds de Tweede Wereldoorlog over een internationaal cultuurbeleid gesproken wordt, kan er van een soortgelijk beleid in de Tsjechische Republiek pas vanaf het jaar 1993 spraken zijn.

De belangrijkste Tsjechische instelling voor de propaganda van cultuur in het buitenland zijn de Tsjechische Centra die vanaf 1994 ook in Nederland actief zijn. Daarom is het hoofdstuk waar ik het propageren van Tsjechische cultuur in Nederland onder de loep neem, grotendeels over de Centra zelf. Ook al bestaan er in Nederland ook andere verenigingen of stichtingen (bijv. de VNTS, het Comenius Museum Naarden) maar omdat de Centra een breder publiek aanspreekt heb ik me op het Centrum Den Haag/Rotterdam geconcentreerd. De statistieken (grafieken) die bij het hoofdstuk horen zijn dan ook van de Tsjechische Centra afkomstig en dat met name van de voormalige directrice Petra Prinsová en de tegenwoordige directrice Hana Schenková.

De Nederlandse realiteit verschilt in meerdere opzichten van de Tsjechische. Het eerste verschil is zeker dat de Nederlandstalige cultuur in twee delen verdeeld kan worden: de Nederlandse en de Vlaamse. Nederlandse internationale activiteiten zijn in Tsjechië in de handen van de ambassade, die een versterkte post voor cultuur heeft en daarom ook over een speciaal budget voor culturele manifestaties beschikt. De Nederlandstalige cultuur uit België wordt door de Vlaamse Vertegenwoordiging verzorgd. Omdat de culturele programma's vanaf september 2008 gezamenlijk door de Nederlandse ambassade en de Vlaamse Vertegenwoordiging worden uitgegeven, heb ik de culturele manifestaties dan ook samen in één statistiek verwerkt. De gegevens voor de grafieken zijn zowel uit de culturele programma's van de Nederlandse ambassade als de Vlaamse Vertegenwoordiging en de Vereniging voor de Nederlandse en Vlaamse cultuur (Ne-Be) samengesteld.

Een speciaal hoofdstuk vormen de vakgroepen Nederlandistiek, maar omdat deze volgens mij alleen een specifiek publiek (voornamelijk de studenten

neerlandistiek) bedienen, zijn deze alleen vermeld om een compleet beeld van het propageren te geven.

De culturele activiteiten heb ik in zes categorieën verdeeld: theater, film, muziek, literatuur, beeldende kunst en overige projecten. Onder de categorie theater bevinden zich zowel klassieke theatervoorstellingen als dansvoorstellingen, opera en operette. Filmvertoningen op diverse internationale filmfestivals en minifilmfestivals die bijv. door de Tsjechische Centra worden gerealiseerd, behoren tot de categorie film. In de categorie muziek zijn al de optredens van uitvoerders van klassieke- en kamermuziek, jazz elektronische, alternatieve en populaire muziek. Onder literatuur worden auteurslezingen, boekpresentaties en literaire avonden verstaan. Tot de beeldende kunst horen verschillende vormen van vormgeving (design, schilderkunst, architectuur, beeldhouwkunst...). En uiteindelijk in het kader van de categorie overige vinden we bijv. lezingen, workshops of in geval van de Centra ook beurzen, presentaties van regio's als toeristische destinaties of handelsmogelijkheden.

2. HISTORISCHE BETREKKINGEN TUSSEN TSJECHIË EN NEDERLAND

Voordat het propageren van de cultuur zelf onder de loep kan worden genomen, moeten eerst de historische betrekkingen die door de eeuwen heen tussen beide landen zijn ontstaan bekeken worden. Hebben Nederland en Tsjechië een gemeenschappelijke geschiedenis? Beide landen hebben door de eeuwen heen verschillende gebeurtenissen doorgemaakt die het leven van het volk sterk hebben beïnvloed. En niet alleen het leven van het volk zelf, maar samen met deze gebeurtenissen zijn ook de internationale relaties veranderd. Hebben Tsjechië – een land in Midden-Europa – en Nederland – een land aan de Noordzee waar het leven zo nauw met water en zee verbonden is – iets gemeenschappelijks?

2.1. De eerste contacten

Al vanaf de 12^e eeuw bestonden er tussen de Nederlanden en de Tsjechische landen handelscontacten. De eerste lakenwevers die zich in Bohemen en Moravië vestigden, waren Vlamingen of Walen. Vlaamse 'kolonisten' vestigden zich in de 13^e eeuw ook in Bohemen en Moravië en staan zelfs achter het ontstaan van sommige middeleeuwse kolonies. Zo is de stad Nymburk waarschijnlijk door Nederlandse kolonisten gesticht.

Het ontstaan van de Karelsuniversiteit in Praag in 1348 betekende in de wederzijdse betrekkingen een belangrijk moment. Tussen Engeland en Frankrijk heerste de Honderjarige Oorlog en daarom waren universiteiten als Oxford, Cambridge, Parijs of Orléans destijds niet bepaald de beste optie voor de studenten. Daarom hebben veel studenten voor Praag gekozen en daar tussen ook veel Nederlanders. Zo hebben de stichters van de spirituele beweging Moderne Devotie Geert Grote (1340-1384) en zijn vriend Florens Radewijns (1350-1400) beiden aan de Karelsuniversiteit gestudeerd.

Naast de politieke contacten die tijdens de eeuwen zijn ontstaan, werden de intellectuele contacten steeds belangrijker. Tijdens het humanisme werden er in de Bohemen boeken van Desiderius Erasmus gedrukt en één van de bekendste

humanisten van die tijd Mistr Mikuláš Klaudyán² (†1521/1522), drukker uit Mladá Boleslav, heeft Erasmus zelfs in het jaar 1511 als een soort “gezant” van de Moravische Broeders Antwerpen bezocht. Ook Erasmus zelf was in contact met verschillende Tsjechische humanisten zoals Jan Šlechta z Všeřdy (1466-1525) of Zikmund Hrubý z Jelení (1497-1554).³ Omdat er in Bohemen niet zo’n goede kennis van het Latijn als in de Nederlanden was werden veel van zijn boeken eerder in de Tsjechische vertaling gedrukt dan in de Nederlandse. Onder de belangrijkste vertalers uit die tijden moeten we zeker Řehoř Hrubý z Jelení (1460-1514)⁴ noemen wiens vertaling van de *Lof der Zotheid* zelfs de eerste vertaling van dit werk naar een volkstaal was. De vertalingen betekenen daarom ook een van de hoogtepunten van de Tsjechisch-Nederlandse relaties.

2.2. Nederlanders aan het hof van keizer Rudolf II

In 1583 heeft de keizer Rudolf II (1552-1612) het hof terug uit Wenen naar Praag verplaatst en hiermee Praag tot hoofstad uitgeroepen. Voor Praag betekende dat wel een radicale verandering. De toenmalige provinciestad was opeens een hoofdstad (voor de derde en laatste keer) met hof en alles wat bij het hof hoorde geworden. In korte tijd verhuisde ook een groot deel van de leden van de hofhouding naar de nieuwe residentiestad en er begon ook een grote aanloop van geleerden, kunstenaars, zakenlui en buitenlandse gezanten.

Praag was opeens het centrum van het culturele en economische leven van de monarchie. Rudolf II staat bekend als een grote liefhebber van kunst en daarom was een groot deel van de nieuwaangekomenen juist kunstenaars en Nederlanders waren onder hen zeker geen uitzondering.

Tot de bekendsten behoorden Vlaamse schilders zoals bijv. Joris Hoefnagel (1542-1601) en zijn zoon Jacob (1575-1630), Egidius Sadeleer (1570-1629) en

² Mistr Mikuláš Klaudyán, eigen naam Kulha, was drukker en arts en een van de vooraanstaande leden van de Moravische Broeders uit Mladá Boleslav. Als drukker is Kulha de van auteur de eerste gedrukte kaart van Bohemen.

³ Poliřenský, J.: *Tragic triangle: The Netherlands, Spain and Bohemia*, Prague : Karlova Univerzita, 1991, p. 31.

⁴ Řehoř Hrubý z Jelení was een Tsjechische schrijver, vertaler en humanist. Tot zijn belangrijkste werk behoren vertalingen. Zijn belangrijkste vertalingen zijn werken van bijv. Cicero, Petrarca en Desiderius Erasmus (Lof der zotheid).

ook de beeldhouwer uit het noorden van Nederland Adriaan de Vries (1545/1560-1626) – wiens beelden in de Valdštejnská zahrada (Wallensteintuin) in Praag te vinden zijn – en nog vele anderen. Juist dankzij de Nederlanders is een nieuwe kunststroming ontstaan – het maniërisme.⁵ Onder de Nederlanders was ook de uitvinder Cornelis Drebbel (1572-1633) – de uitvinder van de onderzeeboot en van de thermostaat en constructeur van diverse opmerkelijke apparaten – naar Praag gekomen en zijn uitvindingen en apparaten hebben hem de titel *Opper Alchemist* opgeleverd.⁶

2.3. De nederlaag op de Witte Berg en de het vezet tegen de Habsburgers

De opvolger van Rudolf II, zijn broer, Matthias had geen erfgenaam en daarom werd er nog tijdens diens regering 29 juni 1617 Ferdinand II tot koning van Bohemen gekroond. De Boheemse Staten gaven daar toestemming voor op voorwaarde, dat de Majesteitsbrief (1609) van Rudolf II over de vrijheid van godsdienst getolereerd zou worden. Al snel werd duidelijk dat de “kettters” zich onder de zeer katholieke koning Frederik II niet lang staande zouden kunnen houden. Nog in het zelfde jaar werd een protestantse kerk in Broumov verzegeld en een evangelische in Hroby zelfs vernield, wat tegen het keizerlijke patent waarbij de vrijheid van godsdienst gewaarborgd was inging. In maart 1618 hebben de niet-katholieke staten een landdag bijeengeroepen, die wegens de schending van de Majesteitsbrief een klacht aan de koning adresseerde. De koning heeft op de klacht met een verbod van de landdag die gepland stond voor mei van dat jaar gereageerd. Spanning tussen de koning en de Boheemse Staten liep op 23 mei 1618 uit de hand. De katholieke vertegenwoordigers van Ferdinand II, Vilém Slavata z Chlumu en Košumberka (1572-1652) en Jaroslav Bořita z Martinic (1582-1649), werden uit het raam van de burcht in Praag gegooid.

⁵ Van der Horst, H.: *Dějiny Nizozemska*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2005, p. 560.

⁶ Polišenský, J.: *Tragic triangle: The Netherlands, Spain and Bohemia*, p. 49-51.

“De Nederlanders hadden al in 1581 de Spanjaard Filip II afgezet, de Tsjechen namen de stap in 1619. De Boheemse staten weigerde de benoeming van Ferdinand II, de keizer van het Heilige Roomse Rijk, tot koning van Bohemen en zetten in plaats van hem Frederik V van de Palts op de troon.”⁷

Op 4 november 1619 hebben de Boheemse staten Frederik V van de Palts tot koning van Bohemen gekozen. De keuze van Boheemse staten om Frederik V tot koning te benoemen was zeer strategisch. Frederik V was de zoon van Louise Juliana van Nassau, oudste dochter van Willem van Oranje en was ook verwant met de Engelse en Schotse koning Jacobus I van Engeland – zijn echtgenote Elisabeth was de dochter van Jacobus I. De Boheemse staten rekenden op hulp van Nederland en Engeland – twee niet-katholieke landen in het toenmalige Europa.⁸ Uiteindelijk is er van Nederland financiële en militaire steun gekomen. In tegenstelling met Nederland is het in Bohemen niet gelukt om grote steden voor de opstand te winnen. Nog een verschil was dat in Nederland ook de meeste katholieken aan de kant van de opstand stonden in Bohemen was dat niet het geval. Wegens gebrek aan financiële en militaire steun en de geestdrift, die in Nederland veel groter dan in Bohemen was, is de opstand niet gelukt. De slag op de Witte Berg duurde niet eens twee uur en het Boheemse leger is gevlucht.

“Hoe keek men in Nederland aan tegen het anti-Habsburgse verzet in de Tsjechische landen waar de overweldigende meerderheid van de bevolking protestant was en slechts een minderheid van 15, hoogstens 20% katholiek? Het antwoord laat zich raden: met grote sympathie. Wij mogen niet vergeten dat de Nederlandse Republiek zich in deze tijd tegen het einde van het Twaalfjarig Bestand met Spanje bevond. De Spaanse dreiging was dus reëel. De Nederlanders en Tsjechen hadden zodoende twee zaken met elkaar gemeen. Zij keerden de katholieke godsdienst de rug toe en zij hadden dezelfde vijand: het katholieke Huis van Habsburg. In de kerken van Nederland werd dan ook intens voor de voorspoed van de Tsjechische opstandelingen gebeden.”⁹

⁷ Krijt, K., Goedhart, P.J.: *Tsjecholand. Over Tsjechen en Hollanders*, Koopman & Kraaijenbrink, Den Haag 2008, p. 139-140.

⁸ Polišínský, J.: *Tragic triangle: The Netherlands, Spain and Bohemia*, p. 107-.

⁹ Renner, H.: *Tsjechië en Nederland. Historische Raakvlakken*, Paseka, Praag 2002, p. 42.

De Nederlandse Republiek heeft het Tsjechische verzet vanaf mei 1619 ook financieel geholpen. De Staten Generaal hebben zich verplicht om elke maand 50.000 gulden¹⁰ als een lening naar Bohemen te sturen, wat in die tijd voor Nederland veel geld was. Nederland was flink door de oorlog tegen de Spanjaarden vernietigd en had het geld zelf hard nodig. Een maand later is er ook een regiment huurlingen uit Nederland naar Tsjechië gekomen. In 1619 waren er in Tsjechië tussen de vijf en zes duizend soldaten uit de Noordelijke Nederlanden. Deze soldaten vormden bijna één zesde van het Tsjechische leger. Ondanks de materiële steun vanuit Nederland is de Boheemse opstand niet succesvol verlopen en zou het 300 jaar duren voordat Tsjechië een zelfstandig land werd. De verloren slag is wel tot nu toe de grootse gezamenlijke militaire operatie tussen Bohemen en Nederland.

Op zondag 8 november 1620 heeft de Slag op de Witte Berg voor een periode van 300 jaar het lot van de Tsjechische landen op een beslissende manier beïnvloed. En het is ook juist dit moment wanneer de gedachten van de twee volkeren het meest verbonden waren. In Tsjechië werd er gevochten tegen het Huis Habsburg uit Oostenrijk en in Nederland tegen het hetzelfde Huis maar de tak uit Spanje.

Het Nederlandse verzet tegen de Spaanse Habsburgers begon met de slag van Heiligerlee, aan de grens van Groningen met Duitsland, op 23 mei 1568 met de eerste overwinning van de Nederlanders. Hertog van Alva bleef de landvoogd van Nederlanden en moesten er veel protestanten voor zijn wraak vluchten. Zoals bijv. Lodewijk Horenken, een van de vooraanstaande burgers van Groningen die naar het Koninkrijk Bohemen vluchtte, naar het hof van Rudolf II – wat op een grote religieuze tolerantie die in toenmalige Tsjechische landen heerste wijst. Deze emigratie was in vergelijking tot die van de Tsjechen die na de slag naar Nederland gevlucht zijn, wel aanzienlijk beperkter.

Nederlandse Republiek was in gedachten samen met de opstandelingen in Tsjechië en na de nederlaag nog meer. Nederland heeft de opstand tegen de Habsburgers gewonnen, Tsjechië zou nog drie eeuwen moeten wachten. Hoe de Nederlanders verbonden met het lot van Tsjechen waren kunnen we ook in de

¹⁰ Polišenský, J.: *Tragic triangle: The Netherlands, Spain and Bohemia*, p. 114.

liederen (geuzenliederen) zien: "Een nieu Liedeken, van de wreede Justitie de Keysers binnen Praghe".

*Aenhoort myn broeders alghelijck
Men sal u singen sonder beswijck
Een Liedeken sonder treuren,
Wat men nu korts in Oostenrijck
En Bohemen sagh ghebeuren.*

*Christoffel Harrant hoogh President
Met Casper Capelt Landt schryver jent
Een man van tachtigh Jaren,
Sijn daer onthooft voor elck present
Zoomen u sal verklaren.*

*Bohemen, Moravien, Oostenrijck,
In Slesyen, Hongaryen, des gelyck
In alle duytsche Landen,
In alle hoecken ter werelt wijt
Staet groot verdriet voor handen.*

*Noch anderen hebben sy met ghedruys
Al uyt de veynsteren vant stadt-huys
Der onder Stadt ghehangen,
Dat was noch Keysers ghenade quansuys
Maer wie soud' daer nae verlanghen.*

*Zoo haest den Keyser hadde verstaen
Dat Prage was inghenomen saen
Zoo heeft hy met verstranghen
Veel Heeren en Graven seer belaeen
Van stonden aen doen vanghen.*

*Daer zijnder ooc sommige met veel geschals
Haer Tonge ghesneden uyt den hals,
Als Tyrannige draecken.
Den Turck al is hy noch soo vals
Hy en mocht niet arger maecken.*

*Hy heeft terstont met gantscher macht
Dees Heeren ghevangen na Pragen gebracht,
Met een wreede punicy,
Maer korts daer na is daer volbracht
Een tyrannighe Justicy.*

*Zoo datter daer seven en twintigh bloot
Seer jammerlyck syn ghebracht ter doot
Door beuls handen ghestorven,
Noch vijftien gebannen ten lande uyt snoot
Haer leven lanck bedorven.*

*Daer werden deur 'sKeysers gebot seer groot
Wel seven en twintigh Heeren ghedoot,
Binnen Pragen met verstrangen,
Behalven die uyt den Lande bloot
Zijn eeuwelyck ghebannen.*

*Och denckt wat jammerlyck gheklaegh
Was daer binnen de stadt van Praegh,
Van Kinderen en Vrouwen,
Zoo dat ses vrouwen ten selven daegh
Gestorven zijn van rouwen.*

*Den Grave Joachimus Andries Slijck
Den ouden Wensel van Budwis rijck,
Noch meer ander Heeren wilt hooren
Haer rechter handt afghehouwen gelijk
En haer hoofden op ten thooren.*

*Doch Godt den Heer die 't al deur siet
En laet sulcks onghewroken niet,
Al is den vyant machtigh,
Die Tyrannye die daer gheschiet,
Wil Godt weer zijn ghedachtigh.¹¹*

...

Symbolisch is ook het feit dat de beide opstanden eigenlijk op de zelfde dag zijn begonnen. De slag bij Heiligerlee eindigde op 23 mei 1568 en vijftig jaar later op zondag 23 mei 1618 begint de Boheemse opstand met de zgn. Praagse defenestratie.

De *Winterkoning*, Frederik V van de Palt, die slechts maar één winter de Koning van Bohemen is geweest is via Wrocław vluchtte Frederik V naar Den Haag waar hij zich dankzij zijn verwantschap met het huis van Oranje-Nassau sinds 14 april 1621 aan een klein hof aan Kneuterdijk vestigde.

¹¹ Dr. E.T. Kuiper (ed.), *Het Geuzenliedboek*. W.J. Thieme & Cie, Zutphen, 1924, p. 194, http://www.dbnl.org/tekst/_geu001geuz01_01/_geu001geuz01_01_0213.php [30/11/2010].

Na de Slag op de Witte Berg zijn er meer dan tweehonderdduizend Tsjechen uit hun vaderland gevlucht en velen van hen hebben hun nieuwe thuis in de Lage Landen gevonden.

Langzamerhand zijn de universiteiten in Leiden, Franeker en Groningen de belangrijkste plaatsen in het leven van de vluchtelingen uit Bohemen en Moravië geworden. Studenten uit Tsjechië studeerden meestal godgeleerdheid: De Universiteit (Academie) van Franeker was de belangrijkste calvinistische institutie in Nederland. Tussen de jaren 1620 en 1648 studeerden in Franeker 51 Tsjechische studenten¹².

2.3.1. Comenius (1592-1670)

Ook de bekendste Tsjechische asielzoeker allertijden Jan Amos Komenský (buiten de Tsjechische landen bekend als Comenius) is uiteindelijk naar Nederland gekomen. Na 1621 moest hij als lid van de Boheems-Moravische Broedergemeente samen met zijn familie (vrouw en twee zoons) onderduiken. Voor Comenius was deze tijd niet alleen door de politieke situatie getekend maar ook door het verbranden van veel van zijn manuscripten werden en ook het verlies van zijn vrouw en beide zoons aan pest.

Comenius begint een lange zwerftocht door Europa. Het Poolse Leszno wordt de eerste stop van zijn odyssee waar hij rector op de plaatselijke broederschap gymnasium wordt. Later is hij naar Engeland vertrokken waar die voor twee jaar is gebleven. En voordat Comenius naar Nederland kwam, bevond hij zich ook bijv. in Zweden en Hongarije. In 1656 komt Comenius op verzoek van Louis de Geer (1587-1652)¹³ – Louis laat hem enige jaren in het Huis met de

¹² Engelbrecht, W.: *Význam Fríské akademie ve Franekeru pro pobělohorský exil*. In: *Studia Moravica 3*. Sborník historiografických, filologických a uměnovědných příspěvků přednesených na vědecké konferenci Mars Moravicus - Neklidná léta Moravy. Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci 2005, s. 23.

¹³ Romein, J.& Romein-Verschoor A.: *Erflaters van onze beschaving*, Querido's, Amsterdam 1977, p. 294.

http://www.dbnl.org/tekst/rome002erfl01_01/rome002erfl01_01_0013.php [21/3/2011].

Louis de Geer was de grote kanonnenproducent voor de protestantse zaak in Duitsland, maar ook voor de Nederlandse admiraliteit en de VOC en WIC.

Hoofden¹⁴ wonen – voor de vierde keer naar Amsterdam en verblijft hier tot aan zijn dood. In Amsterdam heeft Comenius de zo lang verlangde rust gevonden. Het was ook dankzij Louis de Geer dat bijna zijn hele werk werd uitgegeven.

Dankzij zijn uitgegeven geschriften heeft Comenius bij de Amsterdamse wethouders respect verdiend. Zijn belangrijkste pedagogische werk *Opera didactica omnia* (1658) droeg hij op aan de Amsterdamse gemeenteraad. Een van de voorbeelden dat Comenius zeer gewaardeerd was, is dat hij bij de vredesonderhandelingen tussen Nederland en Engeland in Breda in 1667 optrad. Comenius stierf op 15 november 1670 in Amsterdam en werd in de Waalse Kerk te Naarden begraven.

Einde negentiende en aan het begin van de twintigste eeuw werden de ideeën van Jan Amos geherwaardeerd. Veel peuterspeelzalen, basisscholen en scholen¹⁵ dragen de naam van de “leraar der volkeren”. Zelfs het project uit de jaren negentig van de vorige eeuw om computers op basisscholen te introduceren werd in Nederland Comeniusproject genoemd (de zogenoemde *Comenius-pc*). In Alkmaar, Amsterdam (Slotervaart), Hilversum, Naarden, Nijmegen en IJsselstein kunnen we nog vandaag een straat vinden die naar de bekendste Tsjechische vluchteling vernoemd is.

In de negentiende eeuw leidde de hernieuwde aandacht voor het werk van Comenius ook tot hernieuwde belangstelling voor zijn laatste rustplaats. Men wist dat Comenius in de Waalse Kerk in de vestingstad Naarden begraven lag, maar men wist niet precies op welke plek. In 1836 probeerde Jan Erazim Vocel (1803-1871)¹⁶ de plek van het graf te vinden maar is het hem niet gelukt. Jan Erazim werd in 1872 door Tsjechische leraren en dat voornamelijk door Rudolf Jordán Vonka (1877-1964) gevolgd. Deze hadden meer geluk dan Vocel. De Naardense notaris J.Ph. de Roeper had een register van de graven. Volgens dit register werd J.A. Comenius op 22 november 1670 in graf nummer acht begraven. Pas in 1929 werd het gebeente gevonden en uit het graf gehaald, onderzocht en daarna werd Jan Amos met piëteit herbegraven.

¹⁴ Huis met de Hoofden is een grote grachtenpand aan de Keizersgracht 123 te Amsterdam.

¹⁵ In Capelle aan den IJssel, Hilversum, Leeuwarden en Stadskanaal is een scholengemeenschap naar Comenius genoemd, verder in Zeist is naar hem een school genoemd. In Amsterdam-Slotervaart staat het Comeniuslyceum voor HAVO en VWO.

¹⁶ Jan Erazim Vocel was een Tsjechische schijver en oprichter van Tsjechische archeologie.

De Waalse Kerk werd op 28 maart 1933 voor een symbolisch bedrag aan Tsjechië “verhuurd”. In 1939 (na de bezetting door Duitsers) heeft Nederland het contract van de verpachting voor alle zekerheid geannuleerd. Pas na 1989 was het weer mogelijk de contacten op te pakken. Vandaag zijn het Comenius Museum Naarden en het Mausoleum toegankelijk voor publiek. De betrekking tussen Naarden en Comenius hebben Tsjechen daarom ook bijna elke dag onder de ogen op het briefje van tweehonderd kronen waar de plattegrond van Naarden en afbeelding van de grote denker staan afgedrukt.

Het verschil dat tussen de Tsjechische landen en Nederlanden na de Slag op de Witte Berg ontstond was diametraal. Voor Nederland betekenden het einde van de Tachtigjarige Oorlog en de Vrede van Münster een positieve stap in de vorming van een onafhankelijk land. De 17^e eeuw staat in Nederland bekend als de Gouden Eeuw, de eeuw van welvaart en van zelfvertrouwen. Daartegenover zijn de Tsjechische landen aan het eind van de Dertigjarige Oorlog bij de Vrede van Westfalen de verliezende partij.

“Vanaf die tijd stonden de Nederlanders en Tsjechen in Europa als het ware met de rug elkaar toe, met Duitsland er tussenin. De eerstgenoemden profiteerden van buitenlandse contacten en invloed, de anderen, de Tsjechen, ondervonden nadeel van de opgelegde isolatie.”¹⁷

2.4. Van de Vrede van Westfalen tot aan de 1^e Wereldoorlog

In de jaren dertig van de 18^e eeuw moesten de leden van de Moravische-Tsjechische Broedergemeente (waarvan de leden ook vaak Hernhutters worden genoemd naar hun vestiging in Duitsland waar ze verbleven nadat ze uit de Tsjechische landen moesten vluchten) uit Sasken naar Nederland vluchten. Ze hebben zich vlakbij Zeist gevestigd waar ze mettertijd het Slot Zeist hebben gekocht. Al snel na hun vestiging in Nederland ondernamen ze zendingreizen naar toenmalige Nederlandse overzeese kolonies – Suriname, Nederlandse Antillen, Zuid Afrika. Het aantal leden van de Broederuniteit wordt daar thans op 45.000

¹⁷ Renner, H.: *Tsjechië en Nederland. Historische Raakvlakken*, p. 45.

geschat, de meesten van hen bevinden zich in de Surinaamse hoofdstad Paramaribo.¹⁸

Tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog (1740-1748) heeft de Oostenrijkse keizerin Maria-Theresia de Joden in Praag uit het ghetto gezet¹⁹ en deze zijn daarna (meer dan 10.000) Praag ontvlucht en een grote deel van hen is juist naar Nederland getrokken, met name naar Amsterdam. Als een herinnering aan de Nederlandse gastvrijheid van welke ze hebben genoten komen we nog steeds namen als Van Tijn, Van Praag of Van Bohemen tegen.

2.4.1. Rotterdam, de componist van de Tsjechische volkslied en Maffia

Rotterdam neemt in de wederzijdse betrekkingen een speciale en een bijzondere plaats in. In 1860 is František Škroup (1801-1862), de componist van de Tsjechische volkslied *Kde domov můj*, dirigent van de in dat jaar opgerichte Hoogduitse Opera in Rotterdam geworden en heeft hier met succes zijn opera *Der Meergeuse* over de strijd tegen Filips II opgevoerd. František Škroup is tot aan zijn dood in 1862 in Rotterdam gebleven en ligt op de begraafplaats Crooswijk begraven.

Rotterdam zou ook belangrijk zijn voor de latere gebeurtenissen, zelfs voor het vormen van de Tsjechische onafhankelijke staat. T.G. Masaryk (1850-1937), de eerste president van de nieuwe staat Tsjechoslowakije, begon juist in Rotterdam met het opzetten van het Tsjechische buitenlandse verzet tegen Oostenrijks-Hongaarse monarchie, de zgn. “Mafie”. Tsjechië en ook Slowakije waren als onderdeel van de monarchie bij de oorlog betrokken, Nederland bleef tijdens het conflict neutraal en is voor het verzet een belangrijke basis geworden vanwaaruit contacten met andere westerse landen werden gelegd. Masaryk heeft Nederland tweemaal achter elkaar bezocht – in september en oktober 1914 – en ontmoette hier onder andere Robert William Seton-Watson²⁰ (1879-1951) en

¹⁸ Renner, H.: *Tsjechië en Nederland. Historische Raakvlakken*, p. 46.

¹⁹ Maria Theresia heeft de Joden van collaboratie met de Pruisische koning Frederik de Grote beschuldigd.

²⁰ R.W. Seton-Watson (ook bekend onder het pseudoniem Scotus Viator) was een Britse publicist en historicus die een grote rol heeft gespeeld bij het uiteenvallen van Oostenrijk-Hongarije en bij het vormen van Tsjecho-Slowakije en Joegoslavië.

Ernest Denis²¹ (1849-1921). Het was ook in Nederland waar T.G.M. besloten heeft tot het losmaken van de Tsjechische landen van Oostenrijk-Hongarije.

De kubistische schilder Emil Filla (1882-1953) is in 1914 naar Parijs gereisd om nauwere banden met de avantgarde aan te knopen. Na twee weken van zijn verblijf in de hoofdstad van Frankrijk is de Eerste Wereldoorlog uitgebroken. Omdat Emil Filla en zijn vrouw Hana afkomstig uit Bohemen waren, werden ze als Oostenrijkers beschouwd en kwamen daarmee voor de keuze te staan – direct vertrekken of geïnterneerd worden. De paar is dan richting Nederland vertrokken en uiteindelijk in Rotterdam aangekomen. Gevestigd in het neutrale Nederland betekende zij een heel belangrijke verbinding tussen het buitenlandse en het binnenlandse verzet. Emil Filla heeft over deze periode van de verzetsactiviteiten een boek van memoires geschreven: *“De wacht van de Tsjechische Maffia in Nederland. De herinneringen van Emil Filla aan de oorlog en het verzet”*.²² Ook de tweede man van de Tsjechische onafhankelijkheidsbeweging Edvard Beneš (1884-1948) heeft het echtpaar Filla in 1915 in Rotterdam bezocht.

2.5. Tussen de twee oorlogen

Het jaar 1918 betekende het einde van de Eerste Wereldoorlog, het einde van Oostenrijks-Hongaarse monarchie en voor Tsjechoslowakije eindelijk een eigen, onafhankelijk land. Op 13 november 1919 werden er diplomatieke betrekkingen tussen Tsjecho-Slowakije en het Koninkrijk der Nederlanden aangeknoopt.

De Tsjechoslowaakse Republiek was een nieuwkomer onder de Europese landen en Nederland had al een lange geschiedenis, was een ervaren politieke eenheid en had een hoog welvaartsniveau: het BNP per hoofd van de bevolking over de periode 1925-1934 bedroeg gemiddeld US\$ 855 in Nederland en US\$ 455 in Tsjechoslowakije.²³

Een van de momenten die belangrijk in de wederzijdse contacten was, zoals vermeld staat in de passage over de belangrijkste Tsjechische asielzoeker,

²¹ E. Denis was een Franse politicus, historicus, slavist en vooral bohemist die een grote rol speelde bij het vormen van Tsjecho-Slowakije en Joegoslavië. En heeft zelfs voor de tijdschrift „La Nation Tchèque“ gewerkt.

²² Renner, H.: *Tsjechië en Nederland. Historische Raakvlakken*, p. 47.

²³ Renner, H.: *Tsjechië en Nederland. Historische Raakvlakken*, p. 47.

Jan Amos Komenský. In 1929 wordt het graf van Comenius gevonden en al snel wordt het ruimte van zijn laatste rustplaats voor publiek geopend. De Waalse Kerk werd op 28 maart 1933 voor een symbolisch bedrag aan Tsjechoslowakije verhuurd. In 1939, na de bezetting door Duitsland, werd het contract geannuleerd en pas na 1989 was het weer mogelijk om over het “restitueren” van het mausoleum te onderhandelen.

Tussen de twee oorlogen was het ook tijd om nieuwe handelsrelaties aan te knopen. Zo heeft Tomáš Baťa (1876-1932) in 1921 besloten om twee wagons schoenen naar Amsterdam te sturen en er een winkel te openen en in 1930 weden er in Batavia ruimtes voor Bata fabriek in Indonesië gehuurd. Binnen korte tijd werden er in verschillende Nederlandse steden Batawinkels geopend. Het bleef niet alleen bij de winkels. In 1934 heeft de schoen firma Bata voor een dubbeltje per vierkante meter 660 hectare²⁴ grond in het Brabantse Best gekocht om een fabriek te bouwen en naast de fabrieksgebouwen onstonden ook woningen (een hele wijk) voor de arbeiders – het Batadorp. Baťa heeft Best gekozen wegens de lage grondprijs, de aanwezigheid van goedkope arbeidskrachten en de gunstige verkeerssituatie – het Wilheminkanaal en het Beatrixkanaal. Er werden 130 woningen gebouwd samen met een school, bioscoop, medische dienst en zelfs een kapsalon. De woningen waren voorzien van badkamer en elektriciteit wat in de jaren dertig een grote luxe was. In de jaren zeventig heeft de gemeente Best Batadorp voor negentien miljoen gulden gekocht. Een deel van de woningen gebouwd in de jaren dertig van de vorige eeuw staat er nog. De oorspronkelijke gebouwen zijn nu als industrieel erfgoed een historische bezienswaardigheid.

Ook Nederlandse bedrijven zoals bijv. Philips en Unilever hebben besloten om zich in Tsjechoslowakije te vestigen. *“Van de totale buitenlandse investeringen in Tsjechoslowakije medio jaren '30 nam Nederland met 8.8% de vierde plaats in.”*²⁵

Wat de politieke betrekkingen betreft waren deze tijdens het interbellum niet meer dan formeel. Tsjechoslowakije was, zoals al gezegd werd, een jong en onervaren land, Nederland daarentegen een land dat in de internationale politiek

²⁴ Krijt, K., Goedhart, P.J.: *Tsjecholand. Over Tsjechen en Hollanders*, p. 27.

²⁵ Renner, H.: *Tsjechië en Nederland. Historische Raakvlakken*, p. 49.

meer erkend was. Ook het feit dat Nederland vóór en ook tijdens de Eerste Wereldoorlog neutraal was en daarom niet bij het conflict betrokken. Tsjechoslowakije was daartegen bij de onderhandelingen een van de “winaars” en heeft daarmee een nieuwe staat kunnen vormen. De nieuwe Tsjechoslowaakse staat neigde meer naar de politiek van Frankrijk en Nederland had meer gemeen met Engeland. De houding tegenover de Volkenbond van de twee landen was verschillend en hield de politiek gescheiden. Tsjechoslowakije was een van de leden die een groot belang hadden bij een aanzienlijke autoriteit van de Volkenbond. Omdat het nieuw gevormde land door drie verliezer-staten omringd lag, was het voor Tsjechoslowakije van eminent belang dat de stand van zaken zou blijven zoals in Versailles besloten werd. Nederland was als lid van de Volkenbond meer gereserveerd en wilde zijn neutraliteit niet verliezen.

De contrasten tussen Koninkrijk der Nederlanden en de nieuweling op de kaart van Europa werden in de loop van de jaren nog groter toen na 1933 Hitler aan de macht kwam. Nederland heeft samen met Engeland gekozen voor de politiek van appeasement. Tsjechoslowakije raakte steeds meer geïsoleerd tot de nacht van 29 september tot 30 september 1938, toen op de Conferentie van München het verdrag over annexatie van Sudetenland werd ondertekend (41.098 vierkante kilometer). De leiders van Engeland, Frankrijk, Italië en Duitsland hebben besloten om op deze manier vrede voor Europa te winnen. In ruil van het grondgebied waar ongeveer 2,8 miljoen Duitsers woonden heeft Hitler vrede beloofd.

Het verdrag werd door de rest van Europa als een positief moment gezien. Toch waren er in Nederland sommigen die over het verdrag niet zo enthousiast als de rest waren. Zo ergerde de publicist Menno ter Braak (1902-1940)²⁶ zich dat zijn landgenoten vlaggen als teken van de vrede die Chamberlain, Daladier, Mussolini en Hitler samen voor Europa hebben verzorgd hebben gehesen:

“Toen ik aan het einde der vorige week in de straten van Den Haag plotseling (zij het eerst nog wat schuchter, maar allengskens driester) vlaggen zag uitsteken, was ik zo volkomen onvoorbereid op dit gebaar, dat ik aanvankelijk dacht aan een verlaat staartje van het Regeringsjubileum. Maar neen, betrouwbare zegslieden hielpen mij snel uit de droom: het

²⁶ Menno te Braak een Nederlandse schrijver, essayist en publicist en is samen met E. du Perron en Murice Roelants oprichter van het literaire tijdschrift Forum.

*Nederlandse volk (of liever een deel ervan, gelukkig) vlagde, omdat men in München op geruisloze wijze een andere kleine natie, Tsjecho-Slowakije, de nek had omgedraaid. Zo gevoelig is het Nederlandse volk in bepaalde omstandigheden, zo voortreffelijk verstaat het zich op een welgekozen symboliek. Een mijner zegslieden zei mij: 'De vrede is uitgebroken'. Hij had gelijk: de verraden Tsjechen zullen het dezer dagen merken.'*²⁷

Menno ter Braak was er ook niet van overtuigd dat dit de laatste woord van Hitler was:

*"Weliswaar waren de arme, verdrukke Sudeten-Duitsers de laatste territoriale eis, die Hitler in Europa te stellen had; maar men zegt, dat hij zoiets meer gezegd heeft. En daarom: wie het laatst vlagt, vlagt het best."*²⁸

De publicist had gelijk. Het Sudetenland was niet de laatste territoriale eis van Hitler maar deze keer had hij er geen conferentie bij nodig en zo heeft Hitler op 15 maart 1939 de rest van Tsjechoslowakije bezet. Tsjechië is onder Nazi-Duitsland gevallen en werd voortaan als het Protectoraat Bohemen en Moravië (*Reichsprotectorat Böhmen und Mähren*) aangeduid.

2.5.1. Karel Čapek – Over Nederland

Einde juni 1931 werd in Den Haag het negende internationale Pen-congres gehouden. De Tsjechische schrijver Karel Čapek (1890-1938) kwam bij deze gelegenheid naar Den Haag en heeft Nederland doorgereisd. In zijn boek *Over Nederland (Prenten van Holland)* beschrijft hij met zijn karakteristieke zin voor humor en inzicht, Nederland zoals als hij het ziet. Karel Čapek is vrij enthousiast over Nederland en Nederlanders zelf. Čapek wilde zelfs dat Tsjechië (Tsjechoslowakije) het land aan de Noordzee als model zou beschouwen. Nederland is volgens de schrijver een klein land "met slechts acht miljoen" inwoners maar toch hebben het die Hollanders goed voor mekaar.

²⁷ Menno ter Braak, *Over waardigheid en macht. Politiek-Culturele Kroniek (Het verrad der vlaggen)*, De Bezige Bij, Amsterdam 1945, p. 5,

http://www.dbnl.org/tekst/braa002verz04_01/braa002verz04_01_0114.php [8/1/2011].

²⁸ Menno ter Braak, *Over waardigheid en macht. Politiek-Culturele Kroniek (Het verrad der vlaggen)*, De Bezige Bij, Amsterdam 1945, p. 11,

http://www.dbnl.org/tekst/braa002verz04_01/braa002verz04_01_0114.php [8/1/2011].

“Alles wat een volk binnen zijn grenzen bouwt en opricht moet in harmonie zijn met het formaat van het land zelf. Nederland is een land van een klein formaat, maar van een hoge standaard. Nederland heeft geen grote industrie, maar de industrie die in Nederland is, is van hoge kwaliteit. Nederland heeft geen overvloed van bouwland maar juist dat is de rede waarom al de landbouwproducten van hoge kwaliteit zijn.”²⁹

En zo gaat Čapek nog verder. Uiteindelijk komt hij tot conclusie dat voor kleine volkeren van een essentieel belang is om de idealen anders te stellen en de kwantiteit door kwaliteit te vervangen. Juist dit moeten we volgens Karel Čapek van Nederlanders leren.

In het begin lijkt het erop dat Čapek Nederland niet echt toegeneigd is, bijv. de alomtegenwoordige fietsen vind Čapek maar niets en bijna komisch. Maar al snel komt zijn liefde voor de kunstenaars uit de Gouden Eeuw naar voren en zien we hoe de schrijver onder de indruk is van de grachten, polders, zee enz. Negatief zag hij de toen al aanwezige toeristenindustrie in Marken en Volendam.

Het boek werd tot nu toe twee keer vertaald. De eerste vertaling *Over Nederland* is van 1933 en werd vertaald door Eva Raedt-de Canter³⁰ (1900-1975) uit het Engels naar Nederlands. En de tweede is van 2009 en is vertaald door Kees Mercks³¹ (1940) die de boektitel verandert in *Prenten van Holland*.

²⁹ „Holandsko je země malého formátu, ale vysoké nebo aspoň dobré úrovně. Nemá velkého průmyslu, ale jeho průmysl je vysoce kvalitní. Nemá nadbytek zemědělské půdy, ale přinutilo ji k produkci nejvyšších kvalit.“ Čapek, K. *Cestopisy II.: Obrázky z Holandska: Cesta na Sever*. Československý spisovatel, 1980 Praha, p. 29.

³⁰ Eva Raedt- de Canter was een Nederlands romanschrijfster en vertaalster.

³¹ Kees Mercks is een wetenschappelijk medewerker aan de Universiteit van Amsterdam en docent van Tsjechische en Slavische letterkunde. Onder zijn andere vertalingen zijn ook werken van L. Vaculík, J. Škvorecký, I. Klíma, V. Havel, B. Hrabal.

2.6. Tweede Wereldoorlog

De diplomatieke betrekkingen tussen Tsjechoslowakije en Koninkrijk der Nederlanden waren van 15 maart 1939 tot 25 maart 1941 wegens de oorlog onderbroken. In augustus 1941 heeft de Nederlandse regering in ballingschap Tsjechoslowakije volledig erkend.³² De Tsjechoslowaakse ambassade heeft zijn activiteiten op 21 september 1945 na de “verhuizing” vanuit Londen naar Den Haag weer hervat.

10 mei 1940 had ook voor Nederland een bittere smaak. Hitler heeft Internationale verdragen, zoals het Verdrag van München, niet gerespecteerd en evenmin respecteerde hij de neutraliteit van Koninkrijk der Nederlanden.

Ironisch is dat Tsjechoslowakije de noodzakelijke krijgsmacht en verdedigingslinies langs de grenzen had en de volk zelf was bereid om tegen Hitler te vechten en toch zonder één schot in handen van Duitsland gevallen. Nederland, zowel het volk als het leger, had niet met een oorlog tegen de Duitsers gerekend en toch hebben ze geprobeerd om Hitler af te slaan, helaas vergeefs. Zo waren beide landen voor de rest van de oorlog onder Duitse bezetting.

Veel Tsjechoslowaken zijn het Protectoraat richting Engeland gevlucht om tegen de bezetters te vechten. In het Verenigd Koninkrijk werden er vier Tsjechoslowaakse squadrons gevormd, drie met jachtvliegtuigen en één met bommenwerpers. De Tsjechoslowaakse squadrons een belangrijke rol gespeeld in de luchtoorlog boven Europa.

De Tsjechoslowaakse vliegers bevonden zich daarom vaak boven Nederland. Bijv. in de nacht van 23 op 24 in september 1940 moest een Wellington L 7788 bommenwerper met Tsjechoslowaken aan boord op de terugweg van een bombardement op Berlijn een noodlanding maken. Om 04:40 verzond de bemanning van de bommenwerper een SOS noodsignaal en liet weten dat ze een noodlanding gaan maken. Het spoedbericht was niet echt duidelijk en daarom wisten ze op de vliegbasis niet of het vliegtuig in Holland is of ergens op de zee geland. Na twee dagen was er in de radio een oproep over een beloning van 500 gulden aan degene die informatie heeft over de bemanning van een Engels vliegtuig dat neergeschoten was vlakbij Leidschendam gedaan. Na de

³²<http://www.archievenwo2.nl/archieven/archief-blok/gezantschap-te-tsjecho-slowakije-praag-1919-1939-en-1945-1951-1954/the-vervolging-8/tho-nederland-1940-1945-1/tho-jodenvervolging-30>.

noodlanding probeerde de bemanning het vliegtuig in brand te steken zodat het niet in handen van Duitsers viel, maar vanwege het natte weer dat lukte niet. De bemanning heeft zich da in twee groepen verdeeld, een van de groepen heeft besloten om richting Wassenaar te ontsnappen. De ontsnappingspoging was helaas niet gelukt en de vliegers werden gearresteerd (de bewoners van Wassenaar hadden de politie gealarmeerd). Karel Kuňka, een van de vliegers heeft zelfmoord gepleegd en is in het ziekenhuis in Den Haag aan zijn verwondingen bezweken, waar hij ook ligt begraven.

De Otto Smikstraat in Zwolle herinnert aan een andere vlieger wiens lot ook aan Nederland verbonden is. Otto Smik was een van de meest succesvolle Slowaakse oorlogsvliegers. De operatie van 3 september 1944 heeft hem naar Nedrland gebracht. Na een aanval op het vliegveld Gilze-Rijen moest hij een noodlanding maken. Het is hem gelukt om de Duitsers te ontsnappen. Zes weken zat Smik ondergedoken in Beek, Breda en Ginneken om uiteindelijk met hulp van het Nederlandse verzet terug naar Engeland te keren en om zijn missies te hervatten. 28 november 1944 is Otto Smik bij een aanval op het station in Zwolle doodgegaan. Na de indentificatie van zijn lijk in 1963 werd Smik in Gent begraven op de militaire begraafplaats. Pas in 1994 werd zijn gebeente naar Slowakije veplaatst.

Rond de veertig vliegers die in dienst van de Royal Air Force waren, liggen in Nederland begraven. In heel Nederland bevinden zich nog vandaag de laatste rustplaatsen van de Tsjechoslowaakse vliegers – Den Haag, Uithuizermeeden, Lemmer...

2.7. Het einde van de Tweede Wereldoorlog tot aan de Praagse Lente

De jaren na de oorlog stonden in het teken van herstel en wederopbouw. Nederland was tijdens de oorlog één van de meest getroffen westerse landen. De materiële schade in Tsjechoslowakije viel in tegenstelling tot die van het Koninkrijk mee. Bijv. Rotterdam was tijdens het bombardement op 14 mei 1940 grotendeels vernietigd. In de grote steden was er aan het eind van de oorlog hongersnood.

In Nederland moest er veel meer aandacht worden besteed aan het probleem van de collaborateurs en in Tsjechoslowakije aan het verdrijven van de Duitsers. Edvard Beneš (1894-1948) heeft al tijdens de ballingschap in Londen

gezegd dat de Duitsers samen met Hongaren na het einde van de oorlog verdreven zouden moeten worden.

Een ander verschil dat tussen de twee landen ontstond en dat Tsjechoslowakije vijftig jaar lang in handen van Rusland zou brengen, waren de bevrijders. Terwijl Nederland bevrijd werd door het Amerikaanse en Canadese leger werden de Tsjechische landen bevrijd door de Russische en Amerikaanse troepen. Tsjechoslowakije werd in 1947 door Stalin gedwongen om het Marshallplan te weigeren en eindigde in 1948 na de Praagse Coup tot 1989 aan de Fluwelen revolutie aan de andere kant van het IJzeren Gordijn.

De wegen van beide landen gingen volkomen uit elkaar. Terwijl Nederland in 1949 een van de oprichters van NAVO is geworden en later een belangrijke rol speelde bij het oprichten van de Europese Economische Gemeenschap voor Kolen en Staal in 1951, werd Tsjechoslowakije lid van het Warschaupact en van de Comecon. Zo stonde we als ware vijanden tegenover elkaar.

Het was juist na 1948 dat veel asielzoekers vanuit Tsjechoslowakije richting Nederland vluchtten. Zo kort na de oorlog, met al de herstelwerkzaamheden, herbouw en ook economische problemen, waren de vluchtelingen niet bepaald welkom zoals drie eeuwen geleden de vluchtelingen na de Slag op de Witte Berg. Het was moeilijk om voor al de vluchtelingen die via het door oorlog verwoeste Duitsland naar Nederland kwamen en hier een nieuwe leven wilden beginnen, huisvesting en werk te vinden. Veel vluchtelingen werden daarom naar Duitsland teruggestuurd. Een van de argumenten van het kabinet was dat er onder deze vluchtelingen ook wel communistische spionen zouden kunnen zitten. Het kabinet stelde uiteindelijk na protesten vanuit de Nederlandse studentenbeweging voor om ten hoogstens honderd Tsjechische studenten toe te laten. Daarom werd op 9 april 1948 door de Nederlandse universiteiten het Universitaire Asiel Fonds (UAF) opgericht om Tsjechische studenten aan Nederlandse universiteiten te ondersteunen.

Zo heeft bijv. de hoogleraar Oost-Europese geschiedenis Zdeněk Radoslav Dittrich (1923) aan de Rijksuniversiteit Utrecht zijn studies dankzij de UAF voltooid. Om politieke redenen werd hij van de Karelsuniversiteit te Praag verwijderd en is in 1948 Tsjechoslowakije ontvlucht en naar Nederland gekomen.³³ Zijn zoon

³³ *Revisited 68: Praagse Lente = Pražské jaro*, Praha; Litomyšl: Paseka, 2008, p. 111.

Boris Ottokar Dittrich (1955), Nederlandse jurist en ex-politicus, is lid van de Tweede Kamer voor Democraten 66 in de jaren 1994-2006 geweest. Vader en zoon Dittrich zijn een voorbeeld dat niet alleen de eerste (vluchtelingen uit het jaar 1948), maar ook de tweede generatie van de Tsjechoslowaakse vluchtelingen succes had.

De politieke en diplomatieke betrekkingen tussen het communistische Tsjechoslowakije en Nederland waren in deze jaren niet bijzonder “warm”. De datum van 19 oktober 1964 kan beschouwt worden als een belangrijk moment in de wederzijdse relaties. Op 19 oktober 1964 werden de diplomatieke relaties verhoogd naar het niveau van een ambassade. Voordien waren ze alleen op het niveau van een legatie³⁴.

Ook wat de handel betreft was de situatie tussen beide landen niet beter.

“De Nederlandse handel in de jaren '70 met alle lidstaten van de Comecon stelde met 1,6% import en 1,8% export op het totale handelsvolume zeer weinig voor. Het aandeel van Tsjechoslowakije op het gehele volume van de Nederlandse buitenlandse handel bedroeg toen nog geen 0,3%.”³⁵

Een van de mijlpalen in de geschiedenis van het communistische periode van Tsjechoslowakije was de Praagse Lente, een kort opbloeien van een democratisch socialisme zgn. ‘socialisme met een menselijker gezicht’. Het hervomingsproces onder leiding van Alexander Dubček werd op 21 augustus 1968 stopgezet. In de nacht van 20 op 21 augustus viel de Sovjetunie met vier andere landen van het Warschaupact Tsjechoslowakije binnen. De interventie heeft in de 20^e eeuw voor een derde golf van vluchtelingen gezorgd. De Nederlandse regering was meer open voor deze vluchtelingen dan voor het hervomingsproces en de inval van de legers van het Warschaupact.

³⁴ Veel Nederlanders hadden in Tsjechoslowakije bezittingen. Omdat Nederland tijdens de oorlog neutraal was werd in 1946 besloten, dat Tsjechoslowakije reparatie voor nationalisering zou betalen. Ook de comunistische regering heeft het in 1954 bevestigd en in 1964 werden de reparaties uitbetaald.

³⁵ Renner, H.: *Tsjechië en Nederland. Historische Raakvlakken*, p. 54.

“De militaire interventie bracht politiek Den Haag gauw tot de slotsom dat er in het verdeelde Europa voor Tsjechen en Slowaken en ook voor andere Oost-Europeanen erg weinig kon worden gedaan.”³⁶

Ook Zdeněk Dittrich werd als bekende “Tsjechische Nederlander” gevraagd hoe men met de nieuwelingen om moest gaan:

“Korte tijd was ik een bekende Nederlander die overal om commentaar werd gevraagd en daarna wilde men mijn advies over hoe men met de vele immigranten uit Tsjechoslowakije moest omgaan. In 1948 ging het om een handjevol jongeren, nu kwamen er vele hoog opgeleide veertigers met hun gezinnen. [...] Waar ik kon, heb ik deze mensen geholpen aan de slag te komen. Wel ben ik vrij afstandelijk geweest in de omgang met studenten die uit Tsjechoslowakije kwamen. Ik vermoedde dat daar informanten van de geheime dienst bij zouden zitten.”³⁷

Net als in '48 ook deze keer heerste angst dat er tussen de vluchtelingen mogelijke communistische spionnen waren.

Ook deze keer heeft het UAF in het begin de Tsjechoslowaakse studenten ondersteund. De meeste van de vluchtelingen waren studenten of mensen die al een hogere of universitaire opleiding hadden voltooid.

Jana Beranová (1932), dichtster en vertaalster, is eind 1948 met haar ouders gevlucht en via vluchtelingenkampen en andere omzwervingen is ze uiteindelijk in Nederland beland waar ze in de economie is afgestudeerd. Na de invasie van 1968 is ze naar literatuur overstapt en werd bekend dankzij haar vertalingen in het Nederlands van onder andere Milan Kundera (1929) en de Nobelprijswinnaar Jaroslav Seifert (1901-1986), auteurs die in Tsjechoslowakije niet meer mochten publiceren. Beranová werkt voor het Writers Prison Committee van de internationale schrijversorganisatie PEN voor ten onrechte vervolgd schrijvers in de hele wereld. Het laatste werk van Jana Beranová is een dichtbundel *Vinger van de tijd* (2007).³⁸

³⁶ Renner, H.: *Tsjechië en Nederland. Historische Raakvlakken*, p. 55.

³⁷ *Revisited 68: Praagse Lente = Pražské jaro*, p. 111 – 112.

³⁸ *Revisited 68: Praagse Lente = Pražské jaro*, p. 107.

2.7.1. De asielzoekers van 1968

De inval van het Warschau pakt maakte een einde aan het hervomingsproces en onstond een derde golf van vluchtelingen uit Tsjechoslowakije. Veel van hen die naar Nederland zijn gevlucht zijn ook behoorlijk succesvol geworden – politicus, cartoonist, choreograaf, regisseur...

Miloš Zvonář (1937) had aan de Universiteit van Praag geneeskunde gestudeerd en aan de Universiteit van Utrecht heeft hij zijn getuigschrift van arts behaald. Zvonář was in het jaar 2002-2003 lid van de Tweede Kamer als één van de medische specialisten in de LPF-fractie.

Toen Martin Šimek (1948) - cartoonist, radio televisiemaker en columnist - naar Nederland gekomen is heeft hij bedrijfseconomie gestudeerd en heeft als tenniscoach gewerkt (hij coachte Michiel Schapers die onder de leiding van Šimek naar nummer 25 op de wereldranglijst is gesprongen). Als erkenning van zijn werk als radiopresentator heeft Martin Šimek in 2009 de prestigieuze Nederlandse radioprijs *Zilveren Reismicrofoon* voor zijn programma *Šimek's nacht* gewonnen. Onder de pseudoniem AnoNe tekent hij cartoons voor *De Groene Amsterdammer*.

Zdeněk Kraus (1938) is een ander voorbeeld van kunstenaar die in Nederland een nieuw leven is begonnen. Hij studeerde aan de toneelacademie in Bratislava en maakte daarna naam als regisseur. Tien dagen na de invasie vertrok Kraus met zijn vrouw en dochter naar Wenen en hoopten om weer snel terug te zijn.

“Via vrienden kwam ik in Nederland terecht en daar kon ik vrijwel meteen aan de slag. Dat ging prima, maar ik moest wel aan bepaalde dingen wennen. Nederland is een calvinistisch land en dat merk je ook aan de acteurs, die zijn van nature niet zo uitbundig [...] Ik heb in Nederland veel kansen en succes gehad. Als buitenlander was je in die tijd nog bijzonder en kon je vaak op sympathie rekenen.”³⁹

Nu is Kraus bekend als regisseur en scenariochrijver en is voornamelijk bij de televisie en het toneel bezig. Als regisseur is hij mede verantwoordelijk voor het grote succes van de televisieserie *‘Toen was geluk heel gewoon’* die uitgezonden werd tussen de jaren 1994 en 2009. De serie won in 1999 de Gouden Televizier-Ring. Het interessante is dat *“het sfeerbeeld van Nederland uit de jaren zestig van*

³⁹ *Revisited 68: Praagse Lente = Pražské jaro*, p. 127.

de vorige eeuw tot stand komt onder regie van een vluchteling die dezelfde jaren nog voornamelijk in Tsjechoslowakije heeft doorgebracht”.⁴⁰

Jiří Kylián (1947), danser en choreograaf, die artistieke directeur van het Nederlandse Dans Theater (NDT) in 1975 is geworden (nadat hij vier ballets voor het Theater heeft gemaakt), is niet meteen naar Nederland gegaan. Kylián begon met zijn studies in Praag en heeft in 1967 een beurs aan de Royal Ballet School in Londen gekregen. Jiří Kylián wist in tegenstelling tot Zdeněk Kraus, dat hij niet zo snel terug zou zijn. Na zijn afstuderen in Londen kreeg hij werk bij het Stuttgart Ballet. In 1978 heeft Kylián samen met Carel Birnie het Nederlandse Dans Theater II opgericht en in 1991 nog het Nederlandse Dans Theater III. In 1995 vierde Jiří Kylián zijn twintigjarige jubileum bij het NDT en bij deze gelegenheid werd hij benoemd tot Officier van de Eremedaille voor Kunst en Wetenschap.

Landbouwkundig ingenieur Jiří Gut (1940) verbleef korte tijd in Oostenrijk en Duistland en kwam in 1969 met zijn gezin naar Nederland. Hij werkte aan het Instituut voor Plantenkundig Onderzoek in Wageningen en bij de Nederlandse Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk onderzoek (TNO) in Delft. Vanaf 1977 was hij actief voor de Tsjechische sociaal-democraten in ballingschap.

Věra Ebels-Dolanová (1948), een van de dames onder de bekende vluchtelingen, heeft in Praag psychologie gestudeerd. Na 1968 is ze in de vakken massapsychologie en politieke wetenschappen afgestudeerd en werkte daarna als free lance-journalist voor *De Groene Amsterdammer* (tweede Tsjech die zijn sporen heeft nagelaten in dit weekblad). Věra Ebels-Dolanová was mede oprichter van de *Stichting Informatie over Charta 77*, werkte als hoofd Documentatie van de *Anne Frank Stichting* en doceerde Oost-Europese Geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam. Sinds 1992 is zij directeur van het *Fund for Central & East European Book Projects* in Amsterdam.⁴¹

Helena van der Kraan (1940), kunstenaar en fotograaf, was een andere dame die in na augustus naar Nederland is gevlucht en daar op de kunstacademie Ateliers '63 in Haarlem aangenomen werd.

⁴⁰ Krijt, K., Goedhart, P.J.: *Tsjecholand. Over Tsjechen en Hollanders*, p. 151.

⁴¹ *Revisited 68: Praagse Lente = Pražské jaro*, p. 115.

“Mijn komst naar Nederland heeft een hele positieve wending aan mijn leven gegeven. Ik kon hier naar de kunstacademie, wat in Tsjechoslowakije steeds maar niet mocht. [...] Ik ben meteen begonnen Nederlands te leren op een taalcursus voor buitenlanders. Daar werden ons ook onzinnige dingen ingepeperd, bijvoorbeeld dat je in Nederland geacht wordt koffie met melk te drinken.”⁴²

Hoogleraar Midden- en Oost-Europese Geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen Hans Renner (1946) di in 1968 naar Nederland vluchtte herinnert zich de gebeurtenissen van de inval als volgt:

“Ik weet nog dat in juni iemand op een feestje quasi serieus vroeg: ‘Wat zou je doen als de Russen komen?’ ‘Dan ga ik emigreren’, zei ik voor grap. Op het moment van de inval zat ik in Oostenrijk. Ik had daar al een paar jaar een zomerbaantje als pianist in een hotel. [...] Ik geloofde er niets van, maar hij kwam terug met een radio en toen drong het langzaam tot me door. Al snel kreeg ik een kaartje van Nederlanders die ik in het hotel had leren kennen, waarin ze me hulp aanboden. [...] Liftend ben ik toen naar Nederland gekomen, een tas met wat boeken en ondergoed was het enige dat ik bij me had.”⁴³

Verder zijn onder de vluchtelingen die na de gebeurtenissen in augustus 1968 naar Nederland gekomen zijn, ook nog bijv. Jaroslav Hutka, zanger-liedjesschrijver, die na de Fluwelen Revolutie van 1989 naar Tsjechoslowakije is teruggekeerd. Paul van den Berg-Horák (Pavel Horák), kunstenaar. Schilder Tomáš Rajlich (1940) is in 1969 met zijn vrouw naar Nederland gekomen. Hij gaf les aan de Vrije Academie in Den Haag en is een belangrijke vertegenwoordiger van de zgn. fundamentele schilderkunst.

Op het ogenblik leven er in Nederland ongeveer 3.500 personen van Tsjechische of Slowaakse afkomst.

”In het vrije Nederlandse klimaat blijkt de overweldigde meerderheid van hen behoorlijk succesvol te zijn. Deze constatering geldt niet alleen voor de eerste generatie van migranten (geboren in Tsjechoslowakije), maar ook voor de tweede generatie (geboren in Nederland).”⁴⁴

⁴² Revisited 68: Praagse Lente = Pražské jaro, p. 124.

⁴³ Revisited 68: Praagse Lente = Pražské jaro, p. 139-140.

⁴⁴ Renner, H.: Tsjechië en Nederland. Historische Raakvlakken, p. 56.

2.8. Normalisatie en de Fluwelen revolutie

De poging om het regime te veranderen is niet gelukt en Tsjechoslowakije bleef daarom nog twintig jaar achter het IJzeren Gordijn. De betrekkingen met het westen zijn daarom gebleven zoals ze waren voor de Praagse Lente en dat gold ook voor die met het Koninkrijk der Nederlanden.

Het ontstaan van Charta 77 was een mijlpaal in de periode van Normalisatie, maar ook in de gemeenschappelijke betrekkingen met Nederland. Charta 77 onstond als reactie op het ondertekenen van de Helsinki-akkoorden in 1977. Tijdens het officiële bezoek van de toenmalige Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken Max van der Stoep (1924) dat gepland stond op maart 1977, heeft minister Van Der Stoep op zijn hotelkamer de woordvoerder van Charta Jan Patočka (1907-1977) ontmoet. Deze ontmoeting met de woordvoerder stond niet op de agenda van de minister, maar werd door journalist Dick Verkijk (1929) had ontmoeting geregeld. Zelf heeft hij ervoor gezorgd om professor Jan Patočka naar hotel Intercontinental, waar Van Der Stoep met de delegatie logeerde, te brengen. Zo heeft de Nederlandse minister 1 maart 1977 met Jan Patočka over Charta 77 gesproken. Max van der Stoep was daarmee de eerste westerse politicus die in contact met een vertegenwoordiger van Charta 77 gekomen is.

Dick Verkijk, journalist onder andere voor de *NOS*, *Het Vrije Volk*, *Vrij Nederland*, *VPRO*, *VARA* en *Het Parool*, heeft vele jaren reportages vanuit Midden- en Oost-Europa gemaakt. In 1997 werden zijn herinneringen *Van pantservuist tot pantservest: Zestig jaar (on)journalistieke ervaringen* gepubliceerd en in 2002 verscheen het boek ook in een Tsjechische vertaling (*Od pancéřové přesti k pancéřové vestě: Šedesát let (ne)žurnalistických vzpomínek*). In een van de hoofdstukken praat Verkijk over de ontmoeting van Max van der Stoep en Jan Patočka.

In januari 1977 werd Dick Verkijk door Van der Stoep gevraagd of hij samen met de minister en officiële delegatie mee naar Praag wilde gaan. Het antwoord van de journalist was natuurlijk bevestigend. Nog voor het vertrek heeft Dick Verkijk met de minister een interview voor NOS gemaakt en bij deze gelegenheid heeft Verkijk aan de minister gevraagd of hij geïnteresseerd zou zijn om met de vertegenwoordigers van Charta 77 te praten. Volgens Van der Stoep zou het voor de Charta-woordvoerders niet goed aflopen. Later, net voor het vertrek op Schiphol, heeft de minister zich tijdens een interview voor NOS jornaal laten

horen, dat hij zelf de ontmoeting niet zal initiëren, maar als de vertegenwoordigers van Charta 77 zelf een aanleiding tot een ontmoeting zouden geven, zou hij ze ontvangen. Meteen na aankomst heeft Dick Verkijk Jiří Hájek (1913-1993) bezocht; Max van der Stoel en Jiří Hájek kenden elkaar al sinds 1947 van een zomerkamp dat door IUSY, International Union of Socialist Youth in Tsjechoslowakije georganiseerd werd. Jiří Hájek stond de hele tijd onder toezicht maar Jan Patočka niet. Daarom kon Dick Verkijk 1 maart 1977 de filosoof en woordvoerder van Charta 77 rond 11 uur halen en heeft hem daarna naar hotel Intercontinental gebracht waar hij een uur aan de minister Van der Stoel meer over Charta 77 vertelde. Het was natuurlijk een geweldige morele steun voor de Tsjechoslowaakse oppositie.⁴⁵

De ontmoeting leidde tot een furieuze reactie van de machthebbers. Jan Patočka werd langdurig door de politie verhoord (Max van der Stoel had dus gelijk, dat een ontmoeting met de vertegenwoordigers van de oppositie beweging niet goed zou aflopen) en is 13 maart aan een hersenbloeding overleden. De ontmoeting had wel een belangrijke internationale betekenis.

2.9. Van de Fluwelen Revolutie tot aan het heden

Tot aan de Fluwelen Revolutie in 1989 bleven de bilaterale betrekkingen lauw. Nederland sprak op internationale fora steeds over het vervolgen van dissidenten en over schendingen van mensenrechten in Tsjechoslowakije. De Tsjechoslowaakse regering was na de ontmoeting tussen Jan Patočka en Max van der Stoel in maart 1977 nog steeds furieus en was in al de contacten voorzichtig. Alles zal pas na 17 november 1989 veranderen.

De val van de Berlijnse muur en de val van het communistische regime in Oost-Europa betekende het “openen” van de grenzen voor gewone mensen en ook voor bilaterale betrekkingen. Het was ook een nieuw begin in de betrekkingen tussen beide landen, veel van multinationaals hebben zich weer in Tsjechoslowakije gevestigd, zoals in het interbellum, een van deze was bijv. Philips die een groot neon opschrift op de hoek van Wenceslausplein *Philips se vrací* had laten ophangen. Het leek erop dat de geschiedenis zich herhaalde.

⁴⁵ Verkijk, D.: *Od pancéřové pěsti k pancéřové vestě: Šedesát let (ne)žurnalistických vzpomínek*, Doplněk, Brno 2002, p. 177-183.

Tsjechoslowakije was ook deze keer een nieuw land in tegenstelling tot de gevestigde staat in het westen en moest opnieuw bewijzen dat het in de toekomst tot de rest van West-Europa kan behoren. Tsjechoslowakije begon na 40 jaar bijna opnieuw. De landen in het westen hadden genoeg tijd om zich te ontwikkelen. Nederland behoorde tot de rijkste landen in Europa en Tsjechoslowakije was daartegenover arm en gefrustreerd. In cijfers uitgedrukt: tien jaar na de Fluwelen Revolutie, in 1999, bedroeg het Bruto Nationaal Product per capita in de Tsjechische republiek \$ 5 159, terwijl in Nederland het BNP in hetzelfde jaar bijna vijfmaal zo hoog was: \$ 24 410.⁴⁶

Een symbool van al de veranderingen in Tsjechoslowakije was zeker de voormalige dissident, schrijver en latere president Václav Havel (1936) aan wie in 1986 de prestigieuze Nederlandse *Erasmusprijs* werd toegekend, in 1990 ontving hij de *Freedom Medal*, een prijs die om de twee jaren in Middelburg wordt uitgereikt, en in 1995 heeft nog de *Geuzenpenning* erbij gekregen.

1 januari 1993 heeft het Koninkrijk der Nederlanden Tsjechië, na het uiteenvallen van Tsjechoslowakije, als een onafhankelijke staat erkend. De bilaterale betrekkingen begonnen langzamerhand warmer te worden. Al in maart 1994 heeft de president Václav Havel een officieel bezoek aan Nederland gebracht en een jaar later is koningin Beatrix naar Tsjechië gekomen.

Belangrijk voor de contacten tussen beide landen zijn de zgn. partnersteden (of zustersteden). Op dit moment zijn er rond de vijftig Nederlandse gemeenten die vriendschappelijke contacten onderhouden met Tsjechische partners zoals bijv. Utrecht met Brno, Groningen met Zlín, Amersfoort met Liberec, Arnhem met Hradec Králové, Veenendaal met Olomouc, Praag met Rotterdam en nog veel meer. Deze partnerschappen zijn cruciaal in het begrijpen van verschillende culturen. Veel van de burgers konden op deze manier Nederland of Tsjechië bezoeken en zo meer van het andere land te leren.

Nederland was tijdens de integratie van Tsjechië in Europa meer dan behulpzaam. MATRA (Maatschappij in Transitie) was een programma van het Ministerie van Buitenlandse Zaken dat Tsjechië bij het toetredingsproces tot de EU geholpen heeft. Dankzij het programma MATRA werden veel projecten financieel ondersteund.

⁴⁶ Renner, H.: *Tsjechië en Nederland. Historische Raakvlakken*, p. 58.

Een belangrijk hoofdstuk in wederzijdse bektrekkingen is het museum van Jan Amos Komenský, het museum werd geopend in 1992, vierhonderd jaar na de geboorte van de meest beroemde Tsjechische asielzoeker in Kloosterstraat 33 te Naarden waar het ook toegang biedt aan het naastgelegen masoleum. Het openen van het museum kunnen we als een symbolisch moment zien in het “terugkeren” tot de contacten die er tussen tijdens het interbellum waren. Het financieren van het project bleek na enkele jaren een probleem. Op 3 oktober 2003 heeft Hynek Fajmon (1968)⁴⁷ een interpellatie aan de toenmalige Minister van Buitenlandse Zaken Cyril Svoboda (1956) geadresseerd over het financieren van het Comenius Museum Naarden. Volgens Fajmon moest het ministerie van Buitenlandse Zaken zo snel mogelijk een manier vinden waarop het Museum gefinancierd kan worden, anders zal het Museum moeten sluiten.⁴⁸ Daarom heeft de Tsjechische regering op 21 april 2004 besloten om het Museum te financieren vanuit de staatsbegroting en wel met 2 778 000 Kč per jaar.⁴⁹ Bij deze gelegenheid heeft het Comenius Museum Naarden een permanente tentoonstelling *Vivat Comenius* voorbereid die twee jaar later, 24 mei 2006, geopend werd.

Dit is slechts een beknopt overzicht van de meest belangrijke momenten in de bilaterale betrekkingen. Vanaf de eerste contacten in de 12^e eeuw tot aan heden waren deze twee landen in contact. Op sommige momenten van de geschiedenis wat minder, dan weer waren de contacten wat sterker. Al de bovenstaande mijlpalen in onze gemeenschappelijke geschiedenis zijn zeker een goede reden om het culturele erfgoed van beide landen te propageren.

⁴⁷ Hynek Fajmon was in 2000-2004 afgevaardigde van ODS, op het moment in hij een lid van de Europese Parlement.

⁴⁸ <http://hynek-fajmon.cz/cze/interpelace.php?ID=77> [18/1/2011].

⁴⁹ Van der Horst, H.: *Dějiny Nizozemska*, p. 568.

3. PROPAGANDA VAN DE TSJECHISCHE CULTUUR IN NEDERLAND

3.1. Hoe wordt de Tsjechische cultuur in het buitenland gepropageerd?

Over een echte propaganda van de Tsjechische cultuur in het buitenland kan pas vanaf 1993 gesproken worden, dat wil zeggen pas na het ontstaan van de onafhankelijke Tsjechische Republiek. In het begin van de jaren negentig, tijdens de korte existentie van de Tsjechische en Slowaakse Federale Republiek behoorde de propaganda van cultuur niet tot de prioriteitsgebieden. Na de Tweede Wereldoorlog zijn de zgn. Kulturní a informační střediska (KIS - Centra voor cultuur en informatie) ontstaan die zich voornamelijk op landen van het Oostblok concentreerden. Deze centra waren dan ook de voorgangers van de Tsjechische Centra die op het moment de belangrijkste instrument van de culturele propaganda van Tsjechische Republiek zijn.⁵⁰

Tussen de acteurs van Tsjechische internationale cultuur beleid behoren aan de ene kant de Tsjechische buitenlandse vertegenwoordigingen en de Tsjechische centra en aan de andere kant ook CzechTrade, CzechInvest (gesubsidieerde instellingen van de Ministerie van Handel en Industrie) en CzechTourism (gesubsidieerde instelling van Ministerie van Regionale Ontwikkeling). Terwijl de Tsjechische Centra zich primair bezig houden met de culturele dimensie en proberen een breed spectrum van publiek aan te spreken de CzechTrade en CzechTourism oriënteren zich op een meer specifieke kring geïnteresseerde.

3.1.1. De Tsjechische Centra

De belangrijkste instelling die zich met het propageren van de Tsjechische cultuur in het buitenland bezig houdt zijn de Tsjechische Centra. De Tsjechische Centra zijn een vervanging van het Beheer van de buitenlandse culturele instellingen (Správa zahraničních kulturních zařízení), die in de jaren '50 tot aan het uiteenvallen van TsjechoSlowakije in 1993 de zgn. Centra voor cultuur en informatie (Kulturní a informační střediska) beheerden. Ook al hebben KIS de socialistische levensstijl en cultuur van het toenmalige TsjechoSlowakije

⁵⁰ Tomalová, E.: *Kulturní diplomacie; Francouzská zkušenost, Ústav mezinárodních vztahů Praha*, 2008, p. 39.

gepropageerd niettemin was het een aanvang van een zekere structuur die later (na 1989) als basis gebruikt kon worden voor de toekomstige propaganda.⁵¹ Activiteiten van KIS kwamen over een met activiteiten van gebruikelijke buitenlandse culturele centra, ze oriënteerden zich op het organiseren van concerten, taalcursussen, lezingen, colleges, filmvoorstellingen, literaire avonden enz. Het ontstaan van de eerste centra kunnen we terugvinden in het jaar 1949 dat er twee Centra werden geopend, in Sofia en Warschau. Langzamerhand verspreidde zich het netwerk van de Centra voor cultuur en informatie ook in andere landen, voornamelijk naar landen uit het Oostblok.⁵² In 1993, na het ontstaan van de Tsjechische Republiek, kregen de Centra voor cultuur en informatie een nieuwe naam, de Tsjechische Centra die zich niet meer alleen met cultuur bezig hielden, maar verleenden voortaan ook steun aan export en toerisme.

De Tsjechische Centra zijn een gesubsidieerde instelling opgericht door het Ministerie van Buitenlandse Zaken dat ook de Centra financiert. Verder krijgen ze ook subsidies van het Ministerie van Cultuur en het grootste gedeelte van de begroting van alle TC is afkomstig van commerciële activiteiten van het *Český dům* in Moskou. De meeste Centra hebben dan ook partners, sponsors wat van land tot land verschilt.

Behalve de centrale, die het werk van de overige Centra bestuurt en coördineert en het Tsjechische Centrum in Praag zijn er 23 Centra over de wereld werkzaam. De meeste bevinden zich in de buurlanden en in Europa. In Duitsland zijn er 4 (Berlijn, Dresden, Düsseldorf en München), in Slowakije waren er tot 1 maart 2011 twee in Bratislava en Košice⁵³ maar normaal gesproken is er een centrum in een land werkzaam.⁵⁴

⁵¹ Stavinohová, J. (2007): *Česká kultura od New Yorku po Tokio*, in *Mezinárodní politika* 8/2007, s. 22-23.

⁵² Tsjechische Centra: Jaarverslag 2001, p. 9, <http://www.czechcentres.cz/press/vyrocní-zpravy/> [10/03/2011].

⁵³ Per 1 maart 2011 zijn de activiteiten van het Centrum in Košice door het Centrum in Bratislava overgenomen.

⁵⁴ Buenos Aires, Brussel, Sofia, Parijs, Rome/Milaan, Tel Aviv, Tokio, Boedapest, Berlijn, Düsseldorf, München, Haag/Rotterdam, Warschau, Praag, Wenen, Boekarest, Moskou, Bratislava, Košice, Madrid, Stockholm, Kiev, New York, Londen.

Het takenpakket van de Tsjechische Centra is het werk in het kader van publieke en culturele diplomatie. In het kader van het programma proberen ze de Tsjechische Republiek op het gebied van cultuur, handel en toerisme als een moderen en dynamisch land te presenteren. *“We willen de Tsjechische Republiek als een land van intelligente mensen met ideeën presenteren”*.⁵⁵

De missie van de TC is om de Tsjechische Republiek op een professionele manier op het gebied van cultuur te propageren en dat dankzij organisatie van tentoonstellingen, concerten, voorstellingen, filmvoorstellingen, lezingen, auteurslezingen, discussies, werkcolleges en paneldiscussies. Deze activiteiten helpen de TC met het aanknopen van wederzijdse contacten die uiteindelijk het kader van de projecten van de TC zelf overstijgen.

Het Tsjechische Centrum is sinds 1994 ook in Nederland actief. De eerste werkruimte van het TC was in Den Haag in het gebouw van de Tsjechische ambassade. En sinds februari 2009 heeft het Centrum na 15 jaar een eigen kantoor in Rotterdam geopend.

Omdat het Centrum in Den Haag vanaf het begin geen eigen ruimtes had was het belangrijk om met andere partners samen te werken. Daarom zijn er onder deze partners niet alleen de ambassade,⁵⁶ CzechTourism en CzechTrade maar ook veel Nederlandse partners, zoals gemeentes, bedrijven, stichtingen en al traditionele partner, het Comenius Museum Naarden. Terwijl de ambassades hun aandacht op samenwerking richten tussen officiële vertegenwoordigers en instituties wijden zich de Tsjechische Centra voornamelijk op burgers, belangenverenigingen, bedrijven en andere subjecten

De Tsjechische centra maken deel uit van EUNIC (*European Union National Institutes for Culture*). EUNIC verenigt de nationale cultuurinstituten en is het internationale netwerk van deze nationale cultuurinstituten. Deze cultuurinstituten zijn autonoom en werken voor zover mogelijk onafhankelijk van

⁵⁵ „Chceme Českou republiku prezentovat jako zemi chytrých lidí se spoustou nápadů,“

Kantůrek, J.: Program Českých center v období předsednictví České republiky v Radě EU. <http://www.cot.cz/index.php?page=200&jazyk=1&id=1040810677> [22/3/2011].

⁵⁶ Omdat de ambassade ook een andere agenda heeft (diplomatieke betrekkingen, onderwijs, handel, consulaire zaken) is het gebruikelijk dat de culturele agenda door het TC wordt behandeld. De Tsjechische centra richten zich op de zgn. publieke diplomatie.

'hun' nationale overheid. Op dit moment zijn alle 27 EU-landen lid van EUNIC.⁵⁷ Op het moment wordt bijv. in het kader van *Curriculum Vitae - geschreven portretten* een film over Václav Havel in het Filmhuis Den Haag vertoond.

3.1.2. De Vereniging Vrienden Nederland - Tsjechië & Slowakije - VNTS

Tegenover de regeringsorganisatie Tsjechische Centra staat een vereniging van landgenoten en vrienden van Tsjechië de Vereniging Vrienden Nederland - Tsjechië & Slowakije (VNTS) die in 1984 werd opgericht (toen nog VVNT – Vereniging van Vrienden Nederland – Tsjechoslowakije). VNTS staat open voor iedereen die op een of andere manier een band heeft met Tsjechië en/of Slowakije. Tienmaal per jaar geeft de Vereniging tijdschrift *Ahoj* uit. In het tijdschrift is er informatie over culturele manifestaties zowel in Nederland als in Tsjechië en Slowakije, speciale aandacht krijgen de stedenbanden, in elk nummer is ook een rubriek “knipselmap” met nieuws uit beide landen en er zijn ook verschillende recepten van typische Tsjechische gerechten (aardappelsalade, paaslammetje...) te vinden.

De Vereniging wordt als landgenoten vereniging beschouwt en daarom ook door de Tsjechische Ministerie van Buitenlandse Zaken gesponsord.

2006	2007	2008	2009
56 000 CZK	56 000 CZK	50 000 CZK	46 550 CZK ⁵⁸

De rest van de financiën van de Vereniging is afkomstig van de bijdragen van de begunstigers; eventuele opbrengsten van activiteiten die door de vereniging georganiseerd worden; eventuele verkrijgingen ingevolge erfstellingen, legaten en schenkingen; andere toevallige baten.⁵⁹ Op het moment telt VNTS 650 leden.

⁵⁷ <http://www.eunic-netherlands.eu/projecten/index.php> [20/1/2011].

⁵⁸ http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/kultura_a_krajane/krajane/penezni_dary_do_zahrani_ci/index.html [19/3/2011]. De regerings programma van de subsidies voor landgenoten verenigingen werd pas in het jaar 2006 aangenomen. Voor het jaar 2006 kregen de verenigingen subsidies maar was het niet volgens een regerings programma.

⁵⁹ Statuten van de Vereniging Vrienden Nederland Tsjechië & Slowakije http://www.vnts.nl/index.php/z_statuten [19/3/2011].

3.1.3. Het Comenius Museum Naarden

Het Comenius Museum Naarden dat gewijd is aan het leven van de bekendste Tsjechische emigrant aller tijden, is ook een belangrijke plaats waar veel evenementen in verband met de Tsjechische cultuur plaatsvinden. In samenwerking met het Tsjechische Centrum in Den Haag worden er bijv. regelmatig werken van Tsjechische kunstenaars tentoongesteld. Het Museum probeert een culturele brug tussen Tsjechen, Slowaken en Nederlanders te slaan en geeft niet alleen een beeld van het leven en werk van Comenius, maar probeert de mens Comenius en zijn geboorteland in een breed perspectief onder de aandacht van het publiek te brengen.

In samenwerking met de Comenius Stichting (opgericht in 1993 te Naarden) wordt sinds 1995 elk jaar de zgn. *Comeniusdag* gerealiseerd. Deze Comeniusdag is een jaarlijkse herdenking van de geboorte van Comenius. Jaarlijks wordt er een thema uit het werk van de filosoof en pedagoog gekozen dat aan een actueel thema gekoppeld kan worden en elk jaar nodigt de Comenius Stichting een spreker uit om een lezing te geven (2004/*Een leven lang inburgeren* - Prof. dr. G. Manenschijn, 2005/*Controle, Communicatie en Comenius* - Prof. dr. G. van den Brink, 2006/*Het Maakbare kind. Opvoeden als (ver)gissing* - Mw. dr. M.F. Delfos, 2007/*Kinderen als medeburgers* - Prof. dr. M. de Winter, 2008/*Wankele wereld. Techniek, baas of knecht?*, 2009/*Verketteren of verbroederen. Een zoektocht naar eenheid in verscheidenheid* - Dr. P. Schnabel...).

Op 1 december 2004 werd in het Stadhuis van Naarden het trilateraal verdrag door de vertegenwoordigers van het Comenius Museum in Uherský Brod, de Comeniusstichting te Naarden en de stad Naarden over de samenwerking bij de exploitatie en de financiering van het Comenius Museum en Mausoleum te Naarden getekend.

3.1.4. Overige stichtingen

Op 11 november 2004 werd een andere stichting die in een nauw band met de cultuur van Tsjechische Republiek is opgericht en dat is de *Stichting Babička*. De Stichting heeft als doel een Nederlandse vertaling van het boek *Babička* bewerkstelligen en probeert tevens om het boek en Božena Němcová in een breder verband onder aandacht van de Nederlanders te brengen.

“Het is een groep van hele enthousiaste mensen, de meesten zijn Nederlands, en sommige hebben een Tsjechische afkomst, voorouders soms ook generaties in het verleden. Iedereen heeft een verbinding met de Tsjechische Republiek en op een of ander manier is het bij hun opgekomen, dat Babička in het Nederland vertaald moet worden, maar ze hebben niet een uitgever kunnen vinden. Dus zijn ze al jaren lang met het verzamelen van het geld bezig. Het gaat natuurlijk om een stichting die onafhankelijk van het Tsjechische Centrum is, maar toch proberen wer hen te helpen, met publiciteit bijvoorbeeld, of we distribueren hun werk en plaatsen berichten op onze webpagina.”⁶⁰

In het jaar 1985 heeft een groep van Tsjechen en Slowaken met diverse opinies en overtuigingen in Nederland besloten om zich op een neutraal terrein tegen te komen. Elk jaar hebben ze dan ook een symposium georganiseerd waar ze speciaal naar landgenoten verwijzen die dankzij hun vakkundig werk een positieve bijdrage aan de ontwikkeling van de Nederlandse maatschappij leveren. Zo zijn er de Symposia over geschiedenis, literatuur en beldeende kunst, muziek, over geneeskunde, sociologie, psychologie, ecologie enz ontstaan. Vanaf 1990 behoorden tot de gasten ook vertegenwoordigers van beide ambassades en vanaf 1994 werkt het Symposium ook samen met het Tsjechische Centrum in Den Haag en wordt ook door de Tsjechische Ministerie van Buitenlandse Zaken gefinancier.⁶¹

2006	2007	2008	2009
27 000 CZK	30 000 CZK	20 000 CZK	19 000 CZK ⁶²

⁶⁰ *„It’s a group of very enthusiast people, most of them Dutch, and some of them have Czech heritage, ancestors from years and even generations ago. All of them have a connection with the Czech Republic, and somehow they got the idea that Babička should be translated into Dutch, but they could never find a publisher. So they started collecting money themselves, and have been doing it for years. It’s an organization that’s obviously independent from the Czech Centre but we try to help, with publicity for instance, or when there is an event with people and we have materials about their work, we distribute it and put it on our website and that kind of thing.”*
<http://www.radio.cz/en/section/curraffrs/head-of-czech-centre-in-the-hague-budget-cuts-encourage-cooperation> [19/3/2011].

⁶¹ <http://www.cssymposium.net/> [19/3/2011].

⁶² http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/kultura_a_krajane/krajane/penezni_dary_do_zahrani_ci/index.html [19/3/2011]. De regerings programma van de subsidies voor landgenoten

3.2. Culturele manifestaties in de jaren 2004 - 2009

3.2.1. Het jaar 2004

1 mei 2004 is Tsjechië in gezelschap van negen andere staten uit Oost-Europa tot de EU toegetreden dat veel veranderingen met zich mee bracht. Voor de Tsjechische Centra betekende de toetreding zeker een positieve stap in het hele proces van het propageren van cultuur:

“Voor het werk van het Tsjechisch Centrum zie ik twee concrete verbeteringen: ten eerste zijn er minder douaneformaliteiten binnen de EU, wat vooral het brengen van tentoonstellingen naar Nederland een stuk makkelijker maakt. En ten tweede is er veel meer aandacht van de Nederlanders voor de nieuwe lidstaten. Nu worden wij plotseling aangesproken door de organisaties en instituties waarmee wij al veel eerder wilden samenwerken – toen was er geen belangstelling, nu wel (zij het met een soms wat paternalistische insteek).”⁶³

Het jaar 2004 was daarom in het teken van het toetreden tot de EU. De meeste gerealiseerde projecten hadden dan als centraal thema de uitbreiding van de EU. In verband met de nieuwe lidstaten vonden er verschillende debatten en lezingen plaats en die als doel hadden om de nieuwe lidstaten voor te stellen. Dat was bijv. het literaire project *Mind Europe!* (9/9/2004 – 10/9/2004) waarbij het de bedoeling was om denkers, schrijvers en kunstenaars uit Nederland en de nieuwe lidstaten samen te brengen en om de perspectieven in het veranderde Europa te bespreken (Tsjechië was vertegenwoordigd door de dichter Eugen Brikcius).

Aan de vooravond van de toetreding werd een informatiedag in de vorm van een seminar voor Tsjechische en Nederlandse gemeentes *Tsjechië en Slowakije in de EU. Wat nu?* (2/4/2004) in de raadszaal van het stadhuis van Utrecht georganiseerd. Het ééndaagse seminar heeft zich op de bevordering en uitbreiding van de samenwerking tussen de gemeentes in beide landen in de context van de uitgebreide EU gericht en werd georganiseerd door het

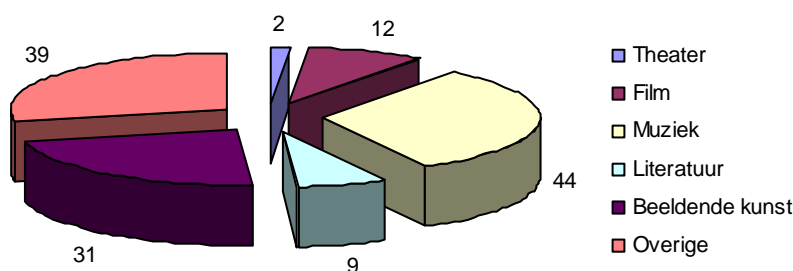
verenigingen werd pas in het jaar 2006 aangenomen. Voor het jaar 2006 kregen de verenigingen subsidies maar was het niet volgens een regerings programma.

⁶³ Voorwoord van Dáša van der Horst bij het meioverzicht van het Tsjechisch Centrum *Ahoj*, mei 2004.

Tsjechische Centrum Den Haag en de Tsjechische ambassade in samenwerking met de Gemeente Utrecht.

In het kader van de toetreding van de Tsjechische Republiek tot de EU in mei 2004 heeft het Tsjechische Centrum Den Haag in samenwerking met de Tsjechische ambassade en het Tsjechisch Bureau voor Toerisme een fotoprijsvraag (fotowedstrijd) georganiseerd. De deelnemers moesten een vakantiefoto die in het zelfde jaar moest worden gemaakt van Tsjechië opsturen en de winnaar kon een verblijf in Tsjechië winnen. Deze fotowedstrijd is een van de voorbeelden hoe de Centra met de andere actuers samenwerkt, in dit geval was het CzechTourism, in de propagatie van Tsjechië

In het jaar 2004 werden er door het TC Den Haag en zijn partners 137 projecten georganiseerd. Wat al op de grafiek te zien is is dat het Tsjechische

Afb. 1 Overzicht 2004

Centrum in Nederland zich primair met de cultuur bezighoudt.⁶⁴ Van de 137 gerealiseerde projecten waren 44 met muziek verbonden. Het grootste en belangrijkste muzikale project dat in

het kader van toetredingsprojecten viel, was een grote internationale muziekpresentatie *Tsjechische Dromen* (České sny) die als doel had om de Tsjechische muzikale traditie in Europese landen voor te stellen. In landen van de EU werden er ongeveer honderd concerten georganiseerd en geen daarvan mocht in de hoofdstad van het betrokken land plaatsvinden. Het idee was om de Tsjechische aanwezigheid niet in de meest bekende steden en plaatsen van Europa te promoveren, maar juist in de kleinere steden en plaatsen die buiten de toeristische routes liggen om de muziek onder een breder publiek te presenteren. In Nederland waren voor de concerten Groningen, Maastricht, Utrecht, Waalre, Den Bosch, Beverwijk, Wijk aan Zee en Naarden gekozen. Naar aanleiding van het Nederlandse voorzitterschap van de Europese Unie vond het meest

⁶⁴ De handel is in handen van de CzechTrade Rotterdam en toerisme in handen van CzechTourism Amsterdam.

ambitieuze concert uit de *Tsjechische Dromen* cyclus (21/11/2011) in Nederland plaats. In de loop van de hele dag konden de toeschouwers naast klassieke muziek ook lezingen over Tsjechische literatuur bijwonen. Kees Mercks was degene die de inleiding tot het literaire gedeelte van deze “Tsjechische dag” verzorgde. Een van de auteurs die uit hun werk hebben voorgelezen was bijvoorbeeld Jáchym Topol.

Beeldende kunst staat met 31 gerealiseerde projecten als het tweede meest belangrijke gedeelte onder de evenementen. Tot de meest geslaagde tentoonstellingen van het jaar 2004 behoorde zeker de fototentoonstelling van de niet officiële foto's van de voormalige president Václav Havel die in het Comenius Museum Naarden werd gehouden (4/11/2003 - 10/1/2004) of *Eyes Wide Open* (9/4/2004 - 27/6/2004) van de Tsjechische fotograaf František Drtikol (1883-1961) die te zien was in Kunsthal Rotterdam. Op de derde plaats zijn de overige projecten waartussen meestal diverse lezingen in het kader van het toetreding vielen.

Film en literatuur hebben in het jaar 2004 bijna dezelfde aandacht gekregen. De meest succesvolle Tsjechische films van de afgelopen decennia waren bijv. dankzij de reizende openluchtbioscoop van de gebroeders Čadík in Nederland te zien (22/8/2004 - 26/8/2004).⁶⁵

Het TC in Den Haag heeft samen met de Openbare Bibliotheek in Den Haag deel genomen aan het *Non stop lezen* (27/5/2004) project waarbij op verschillende plaatsen in de wereld ononderbroken enkele dagen en nachten Tsjechische en Slowaakse literatuur over een bepaald thema werd voorgelezen wat in het jaar 2004 het de “goede burenbetrekkingen” waren.

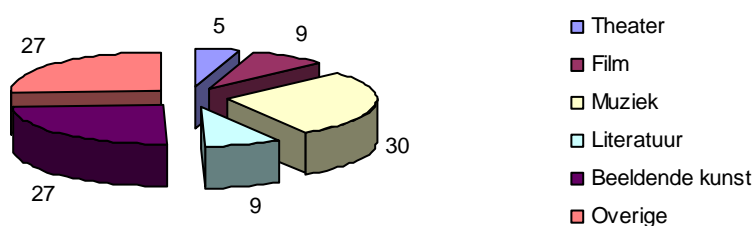
VNTS heeft in het jaar 2004 haar 20-jarige bestaan gevierd en werd met de Stichting Democratische Tsjechen en Slowaken in Nederland geïntegreerd. De Stichting Democratische Tsjechen en Slowaken in Nederland werd in november 1989 opgericht door een aantal enthousiaste mensen die de samenwerking tussen Nederland en Tsjechoslowakije wilden aanknopen. Tussen leden van de stichting behoorden bijv. de schilders Tomáš Raijlich en Paul van den Berg-Horák, choreograaf Jiří Kylián, cartoonist Martin Šimek, politicus Miloš Zvonář of de

⁶⁵. Vertoonde films: *Kytice*, *Výlet*, *Cesta z města*, *Paralelní světy* en verschillende animatiefilms.

dichteres Jana Beranová. Het doel van de Stichting was om de emigranten uit de jaren 1948 en 1968-1969 met verschillende politieke meningen bij elkaar te brengen en ook om de democratische ontwikkeling in Tsjechoslowakije te ondersteunen.⁶⁶

3.2.2. Het jaar 2005

De situatie in het jaar 2005 was wat de verdeling van de projecten ongeveer hetzelfde als in 2004. Het aantal projecten die door het Tsjechische Centrum in Den Haag en zijn partners gerealiseerd werden, was in het jaar 2005 107. Al traditioneel was muziek het sterkste en meteen daarna waren de meeste gerealiseerde projecten tentoonstellingen.

Afb. 2 Overzicht 2005

met de VNTS en de ambassade vond er een informatiedag in de raadszaal van het stadhuis van Utrecht plaats met als thema *Ondernemen in Tsjechië en Slowakije*

(15/4/2005 Raadszaal van het stadhuis van Utrecht).

De Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten (KABK) in Den Haag heeft samen met het Tsjechische Ministerie van Buitenlandse Zaken een tentoonstelling van hedendaagse Tsjechische en Slowaakse letterontwerpen uit de jaren 1985 t/m 2004 samengesteld. De tentoonstelling 'e-a-t' liet meer dan vijftig projecten zien die gedurende de laatste twintig jaar gemaakt werden door 36 Tsjechische en Slowaakse grafische ontwerpers (11/2/2005 - 2/3/2005).⁶⁷

Er werden in het jaar 2005 samen met de Nederlandse partners twee filmprojecten gerealiseerd. Samen met het Filmhuis Lumen in Delft en Melkweg

⁶⁶ Kabela, M.: *Český exil 1948 a 1968 v Nizozemí, Konference Krajané a exil: 1948 a 1968*, Praha, Karolinum, <http://www.zahranicnicesi.com/main.html> [4/4/2011].

⁶⁷ http://www.e-a-t.org/index_flash_en.html [10/03/2011].

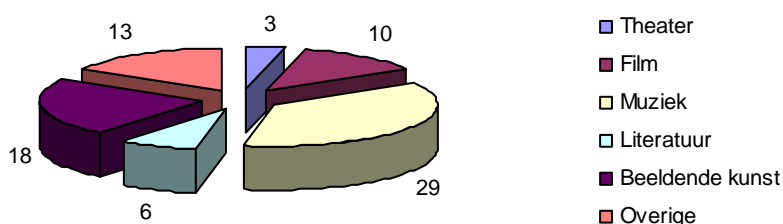
Cinema in Delft was het de *Tsjechische filmweek*⁶⁸ een soort Tsjechisch mini filmfestival. Ter gelegenheid van 100e sterfdag van Jules Verne heeft het TC samen met het Filmhuis Den Haag gedurende één maand een serie films van Karel Zeman gebaseerd op de boeken de Franse sciencefictionschrijver vertoond (2/6/2005 - 7/6/2005).⁶⁹.

Nonstop Lezen (27/4/2005), de (voor)leesmarathon (onder het motto *Één aardbol-één mensheid*) en de jaarlijkse *Fotoprijsvraag* stonden ook in het jaar 2005 op het programma. Een andere literaire project dat dankzij het Centrum in Nederland plaats vond was het zgn. *Zoekboek*.⁷⁰ Hier circuleerde uitsluitend Tsjechische literatuur in Nederlandse vertaling (bijv. *Meneer Theodor Mundstock* van Ladislav Fuks, *En vaarwel!* van Jaroslav Seifert of *Brieven aan Olga* van Václav Havel). En Kees Mercks heeft in samenwerking met het TC en de ambassade een literaire middag aan Karel Čapek gewijd (20/12/2005).

DE CS/Symposium (1/10/2005) werd in het jaar 2005 al voor de twintigste keer georganiseerd en tijdens de Nieuwjaarsreceptie (15/1/2005) van VNTS werd de kennismakingsfolder van de Stichting Babička gepresenteerd waarmee de donateursactie werd gestart.

3.2.3. Het jaar 2006

In het jaar 2006 is gelukt om 88 projecten te realiseren. Net als vorige jaren was

Afb. 3 Overzicht 2006

de verdeling van de projecten ongeveer het zelfde: muziek 29 projecten, 17 tentoonstellingen, 13 overige projecten (bijv. lezing over Art Nouveau architectuur in Brno (2/7/2006) of projecten in

⁶⁸ Vertoonde films: *Jedna ruka netleská*, *Nuda v Brně*, *Želary*, *Mistři*, *Ženy pro měny*.

⁶⁹ Vertoonde films: *Vynález zkázy*, *Na kometě*.

⁷⁰ In openbare ruimtes liggen boeken voorzien van een sticker – een soort ‘witte fietsen’, ter beschikking van iedereen. Hun omzwingingen worden op internet bijgehouden.

samenwerking met met CzechTrade en Czech Toursim), 10 filmprojecties, 6 literaire projecten, 3 theatervoorstellingen.

De muziek was ook in het jaar 2006 een van de belangrijkste onderdeel van de propaganda van de Tsjechische cultuur in Nederland. Veel van de musicale evenementen vonden plaats tijdens het festival *Praagse lente* in Assen (21/3/2006 – 9/5/2006). Het festival was een initiatief van het Drents Museum en werd mede gedragen door de gemeente Assen en de provincie Drenthe. Al de manifestaties waren onder het patronaat van het Tsjechische Centrum. Drie weken lang stond Tsjechië in Assen centraal, zowel in het Drents Museum als in de stad zelf. Het festival *Praagse Lente* was een grootschalig cultureel evenement met activiteiten uit de wereld van kunst & cultuur en wetenschap & politiek. De voormalige president Václav Havel heeft tijdens het festival overzichtstentoonstelling van Bořek Šípek (19/3/2006 – 25/6/2006) geïnaugureerd.

Wel aanraken A.U.B. (16/2/2006 – 16/3/2006) was een bijzondere tentoonstelling van Tsjechische beeldhouwkunst vanaf het begin van de 20e eeuw die buiten het kader van de *Praagse Lente* in Assen te bezichtigen was in het museum te Nijmegen. Het bijzondere aan deze tentoonstelling was dat de objecten bij wijze van uitzondering wel aangeraakt mochten/moesten worden. De “aanraaktentoonstelling” probeerde op deze manier ziende en niet-ziende bezoekers bij elkaar te brengen. Tot andere geslaagde tentoonstellingen van het jaar 2006 behoorden bijv. ook fototentoonstellingen van Jugendstilarchitectuur in Brno (19/6/2006 – 17/7/2006) in samenwerking met Gemeentebibliotheek Utrecht.

Magische wereld van de Tsjechische animatie, een filmfestival (9/3/2006 – 29/3/2006) in samenwerking met de Melkweg Cinema, heeft de Tsjechische animatiefilm aan het Nederlandse publiek voorgesteld. Er waren films van Karel Zeman, Jiří Trnka, Jan Barta en Jan Švankmajer te zien. Het festival werd gesloten met een live marionettenvoorstelling van de gebroeders Forman.

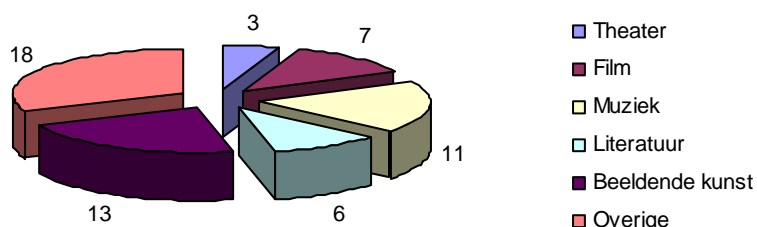
Tsjechië als een land van mode en design. Voor het eerst hebben de meest succesvolle Tsjechische ontwerpers zich in Nederland gepresenteerd. De modeshow was niet alleen als een presentatie bedoeld maar ook om hun modecollecties aan de Nederlandse markt aan te bieden, het project werd samen met Czech Trade samengesteld.

Vanaf 26 mei 2006 is in het Comenius Museum Naarden de vaste expositie *Vivat Comenius* te zien waarin het leven van Comenius in acht periodes werd

verdeeld. Bedoeling van de expositie is om Comenius van een niet-traditionele invalshoek aan het publiek voor te stellen en nieuwe belangstelling van een breder publiek voor het omvangrijke werk van de Tsjechische pedagoog en filosoof te verwerven.⁷¹

3.2.4. Het jaar 2007

Net als vorige jaren heeft het Tsjechische Centrum in Den Haag zich ook in het jaar 2007 samen met zijn partners bij het opstellen van het programma beijverd

Afb. 4 Overzicht 2007

om het hele culturele spectrum in zijn volle breedte te bevatten, zo dat er een aantrekkelijk en evenwichtig aanbod voor het Nederlandse publiek zou ontstaan. In het jaar 2007 werden er

64 projecten gerealiseerd waarvan sommige het hele jaar geduurd hebben. Behalve afzonderlijke projecten op musicaal gebied, is het gelukt om twee nieuwtjes te realiseren – literaire avonden onder de naam *Café.cz* en een musicale serie *Jaargetijden in de Tsjechische muziek*. Tot de nieuwtjes hoorde ook de kinderclub waar regelmatig aandacht aan de kleinsten besteed werd. Traditioneel was er ook in het jaar 2007 grote belangstelling voor de filmvertoningen.

De Tsjechische cultuur was ook in het jaar 2007 als het ware in al de Nederlandse provincies gepresenteerd. De grootste nadruk werd gelegd op het 30^e jubileum van het ontstaan van Charta 77. Tussen de meest belangrijkste evenementen van het jaar 2007 behoorde daarom het symposium *Charta 77 & Max van der Stoel: Ontmoeting met gevolgen (2/3/2007)* in samenwerking met de ambassade. Het symposium werd gehouden in gelegenheid van het 30^e jarige jubileum van de ontmoeting van de voormalige minister van buitenlandse zaken Max van der Stoel met de chartawoordvoerder Jan Patočka. Naast tijdgetuige Max

⁷¹ <http://www.pragamystica.cz/> [3/4/2011].

van der Stoel en Jiří Dienstbier hebben op het symposium ook de Tsjechische ambassadeur of de vertegenwoordiger van de Stichting Informatie over Charta '77 Jef Helmer gesproken.

Het Tsjechische Centrum heeft ook dit jaar samen met het Filmhuis Lumen in Delft aan film gedacht. De toeschouwers konden kennis maken met leven en werk van de Tsjechische filmmaker Pavel Juráček. Naast de films die Juráček zelf geregisseerd heeft, werden er tijdens het retrospectief ook films vertoond waarbij hij een scenario heeft geschreven.⁷²

Tijdens de traditionele filmweek, die al voor de vierde keer gerealiseerd werd, werd deze keer een aardige selectie van de nieuwste Tsjechische films van de afgelopen twee jaar in vier filmhuizen in Nederland vertoond.⁷³

Onder de fototentoonstellingen die in het jaar 2007 een positieve respons hadden was bijv. *Bohemia* (13/7/2007 – 3/8/2007) van de fotograaf Jan Reich – het ging om zwart-wit foto's van bekende en minder bekende plekken in Tsjechië – of *...Grenzenloos* (9/6/2007 – 31/7/2007) van Daniel Šperl – het leven van geestelijk gehandicapte mensen in Tsjechië.

In het kader van de serie van de literaire avonden *Café.cz* werd een soort jaarverslag van Tsjechisch-Nederlandse literaire betrekkingen – vertalingen van het afgelopen jaar, literaire prijzen – gepresenteerd. De avond (24/10/2007) werd georganiseerd ter gelegenheid van drie vertalingen van Tsjechische literatuur die rond die tijd in Nederland uitgekomen zijn.⁷⁴

De belangrijkste activiteit van het Tsjechische Ministerie van BZ op het gebied van propaganda van handel en cultuur waren de Tsjechische dagen in de Nederlandse provincies tijdens welke er in september het Tsjechisch design en architectuur werd voorgesteld. Ter gelegenheid van de 15-jarige jubileum van de

⁷² Vertoonde films: Klíč k určování trpaslíků, Postava k podpírání, Případ pro začínajícího kata, Každý mladý muž, Hlídač dynamitu, Bláznova kronika, Nikdo se nebude smát, Ikarie XB-1 en Konec srpna v hotelu Ozon.

⁷³ Vertoonde films: Šílení, Kupředu levá, kupředu pravá, Štěstí, Grandhotel, Obsluhoval jsem anglického krále, Pravidla lži, Účastníci zájezdu, Sejdeme se v Eurocampu.

⁷⁴ Boeken: Květa Legátová: *De mensen van Želary* (Želary), Wereldbibliotheek Amsterdam, vert. Edgar de Bruin, Bohumil Hrabal: *Praagse ironie*, Prometheus Amsterdam, vert. Kees Mercks, een verhalenbundel uit het werk van deze beroemde Tsjechische schrijver. Bohumil Hrabal: *Ik heb de koning van Engeland bediend*, Prometheus Amsterdam, vert. Kees Mercks – een herdruk.

stedenband met het Tsjechische Příbram werd in Hoorn een Tsjechische avond voor Nederlandse ondernemers georganiseerd.⁷⁵

Presentatie van de regio Olomouc (16/4/2007) was het belangrijkste evenement op het terrein van handel en toerisme. De presentatie was gericht op de problematiek van de regionale en plaatselijke ervaringen met exploitatie van de structuurfondsen. Het project werd georganiseerd in samenwerking van Czech Trade Rotterdam, Kamer van Koophandel Tilburg, Czech Tourism en de ambassade.

3.2.5. Het jaar 2008

Het jaar 2008 was in het teken van het jaar 1968 en van de jaren zestig van de vorige eeuw in het algemeen. Het Tsjechische centrum heeft samen met de ambassade en Nederlandse partners het festival *PRAAGSE LENTE – PRAŽSKÉ JARO REVISITED* georganiseerd. In het kader van het festival werden er verschillende evenementen georganiseerd zoals straattheater, tentoonstellingen, filmvoorstellingen, debatten enz. Door middel van deze activiteiten werden de gebeurtenissen van 1968 na viertag jaar herdacht met nadruk op zijn verhouding tot heden in de Europese en voornamelijk Tsjechisch-Nederlandse context. Het festival bestond uit uitgebreid filmprogramma met Tsjechische films uit de jaren zestig, een theateroptocht en een fototentoonstelling over de invasie en er is ook een gelijknamig boek ontstaan. Het tweetalige boek⁷⁶ bevat 32 interviews met Tsjechen en Nederlanders – Václav Havel, de zoon van Alexander Dubček, Jiří Dienstbier, Jiří Kylián, J.P. Balkenende, Max van der Stoel - hun herinneringen en een terugblik op de gebeurtenissen van het jaar 1968 in Tsjechië maar ook in de rest van Europa. Een onderdeel van het project Praagse Lente was ook een filmfestival waar de zogenaamde “kluisfilms” te zien waren. Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen Clingendael heeft samen met de ambassade een seminar *Czechoslovak Crisis: Lessons Learned*.

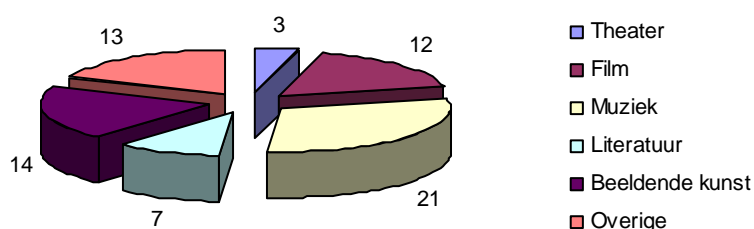
⁷⁵ MZV, Jaarverslag 2007,

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocní_zpráva_a_dokumenty/zpráva2007.html
[4/4/2011].

⁷⁶ *Revisited 68 ; Praagse Lente = Pražské jaro*. - Praha ; Litomyšl : Paseka, 2008. - 150 s.: il., portréty ; 23 cm. - ISBN 978-80-7185-930-7 (váz.).

Commemorating 40 years Prague Spring (1968) over de gebeurtenissen in 1968 en over invloed die de Praagse Lente op de voormalige politiek had uitgeoefend (17/9/2008) georganiseerd.

De fototentoonstelling *Invasie* met foto's uit de eerste uren van de invasie werd met een historische lezing geopend. Hans Renner heeft ook een lezing over de betekenis van de Praagse Lente en de opvang van Tsjechische en Slowaakse vluchtelingen in Nederland gegeven.

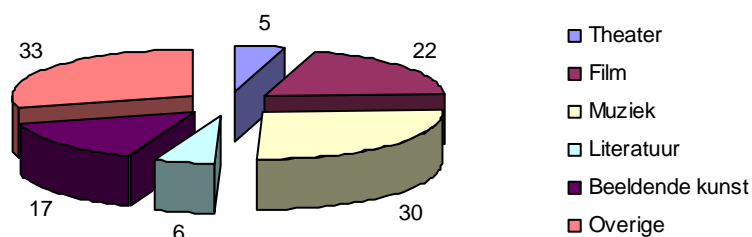
Afb. 5 Overzicht 2008

In het jaar 2008 werden er door het Tsjechische Centrum in Den Haag met zijn partners – traditioneel de ambassade, het Filmhuis Den Haag, 70 evenementen gerealiseerd. De meeste activiteiten waren in het kader

van de al genoemde festival over de Lente van 1968. Projecten die buiten dit kader vielen waren bijvoorbeeld de jaarlijkse fotoprijsvraag of een tentoonstelling over Karel Čapek gerealiseerd in samenwerking met Universiteit van Amsterdam.

3.2.6. Het jaar 2009

Het jaar 2008 werd van het grootste deel aan het jaar 1968 gewijd en 2009 werd ook aan twee belangrijke momenten gewijd. Twintig jaar na de val van het IJzeren Gordijn en vijf van de toetreding tot EU. Het 20^e jubileum van de val van het IJzeren Gordijn stond door het hele jaar heen op het programma van de Tsjechische Centra. Het jaar 2009 was dan ook het jaar van het Tsjechische

Afb. 6 Overzicht 2009

Voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie en daarom vonden de meeste evenementen van het jaar plaats in Brussel. Het hoofddoel van de meeste culturele activiteiten georganiseerd

in de eerste helft van het jaar 2009 door het Tsjechische Centrum en de Tsjechische ambassade in Den Haag was de presentatie van Tsjechische Republiek als het voorzittersland van de Europese Unie. Al de evenementen van het jaar 2009 waren onder het motto *Europa zonder barrières* gericht op de Europese culturele betrekkingen en wederzijdse invloeden. De programma's waren daarom vaak samengesteld met culturele instituten en ambassades van andere Europese landen, bijv. Duitsland, Polen of Oostenrijk.⁷⁷ Zo heeft het Tsjechische centrum en de ambassade een reizend postertentoonstelling samengesteld. Het thema van de posters was *Europese identiteit* die door kunstacademiestudenten uit België, Finland, Frankrijk, Hongarije, Oostenrijk, Polen, Slowakije en Tsjechië werden ontworpen. Het idee kwam van de Tsjechische Raad voor internationale verhoudingen. De Raad nodigde studenten van kunstacademies van alle EU-landen uit om deel te nemen aan een wedstrijd waarin de deelnemers posters ontwierpen met het thema Europese identiteit. De tentoonstelling werd vervolgens uit de ingeleverde ontwerpen uit 8 landen samengesteld.

Bij gelegenheid van het 20^e jubileum van de val van het communisme werd het festival *Twintig jaar geleden* georganiseerd met een reeks van lezingen,

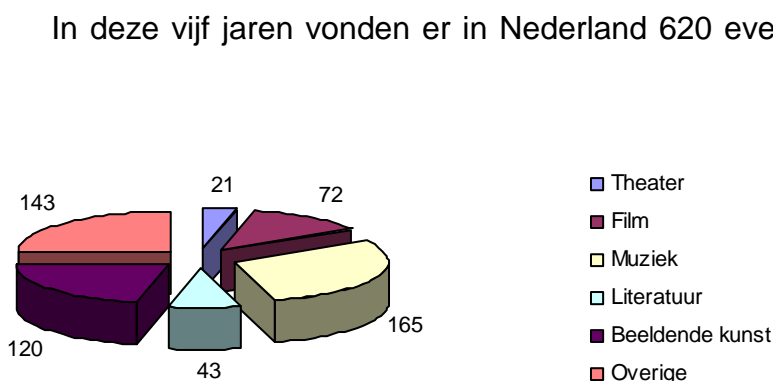
⁷⁷ MZV, Jaarverlag 2009.

debatten en filmtentoonstellingen. Het festival maakte deel uit van een breed programma rondom het project 1989+20 (Nieuwe Europa van na 1989), gerealiseerd door EUNIC (European National Institutes of Culture). Bij het festival waren de volgende instellingen betrokken: Goethe Instituut, Maison Descartes, Litouws Cultureel Centrum, Tsjechisch Centrum en de culturele afdelingen van de ambassades van Hongarije, Roemenië, Polen en Oostenrijk.

3.2.7. 2004 t/m 2009

Al de bovenstaande evenementen zijn een voorbeeld van de meest succesvolle projecten en ook een voorbeeld op welke manier er in de vijf jaren (2004 t/m 2009) in Nederland de Tsjechische cultuur werd gepresenteerd.

Het belangrijkste instrument in de propaganda van de Tsjechische cultuur is het Tsjechische Centrum in Den Haag. De meeste projecten zijn dan ook door het Centrum zelf georganiseerd, maar omdat het Centrum in Den Haag tot kleine behoort (op het moment heeft het Centrum twee werknemers)⁷⁸ en tot februari 2009 niet voor eigen ruimtes beschikte moest het Centrum al vanaf het begin op zoek naar partners. Tussen de belangrijkste partners behoren naast de Tsjechische ambassade en het Ministerie van Buitenlandse Zaken Comenius Museum Naarden, Goethe Instituut Rotterdam en Amsterdam, Gemeente Utrecht, De Boskant in Den Haag, Melkweg Amsterdam, Lumen Delft, Filmhuis Den Haag, Plaza Futura Eindhoven en het internationale netwerk van de nationale cultuurinstituten EUNIC.

Afb. 7 Overzicht 2004 t/m 2009

Tsjechië centraal stond en vier van deze jaren hadden een centraal thema. In 2004 was het thema voor de hand liggend – de toetreding tot de

EU. In het kader van de uitbreiding hebben de Centra ook samen aan diverse

⁷⁸ Per 1 april is de post van de directrice in het Tsjechische Centrum in Den Haag/Rotterdam afgeschaft.

internationale projecten waarbij de nieuwe lidstaten werden voorgesteld samengewerkt.

In het jaar 2007 was het centrale thema verbonden met het 30^e jubileum van het ontstaan van de mensenrechtenbeweging Charta 77 en de ontmoeting tussen de Nederlandse Minister van Buitenlandse Zaken Max van der Stoep en de woordvoerder Jan Patočka.

In 2008 was al de aandacht aan de jubilea met het nummer 8 (zgn. *Osmičková výročí*) gewijd. Het Tsjechische Centrum Den Haag heeft bij deze gelegenheid het uitgebreide project *PRAAGSE LENTE – PRAŽSKÉ JARO REVISITED* gerealiseerd en het gelijknamige boek uitgegeven.

In het jaar 2009 werd het 20e jubileum van de onafhankelijkheid gevierd. Rond dit jubileum werd het festival *Twintig jaar geleden* georganiseerd en in samenwerking met EUNIC het project *1989+20* (Nieuwe Europa van na 1989).

4. PROPAGANDA VAN DE NEDERLANDSE EN VLAAMSE CULTUUR IN TSJECHIË

4.1. Hoe wordt de Nederlandse cultuur in het buitenland gepropageerd?

„Buitenlands cultuurbeleid is geen middel om de eigen cultuur af te schermen. Integendeel, een cultuur kan zich immers verrijken via open ontmoetingen met andere culturen. Het biedt de mogelijkheid om vanuit een houding van cultureel zelfbewustzijn tot een confrontatie te komen met andere culturen, daarmee kennis en ervaring uit te wisselen, en de Nederlandse cultuur een eigen profiel te bezorgen in een internationale omgeving. Afscherming heeft geen zin: Nederland is immers ook binnen zijn grenzen een land met een grote diversiteit aan culturen.”⁷⁹

Hoewel er al in Nederland sinds het einde van de jaren veertig van de vorige eeuw over het belang van cultuur voor het buitenlandse beleid werd gesproken, is het pas in de jaren negentig gelukt om een duidelijke visie op het internationale cultuurbeleid te ontwikkelen. Vanaf de jaren negentig is het internationaal cultuurbeleid zowel onderdeel van de buitenlandse politiek als van de cultuur politiek d.w.z. dat zowel het ministerie van Buitenlandse Zaken als het ministerie van Cultuur zich afzonderlijk bezighouden met het internationaal cultuurbeleid.⁸⁰ De discussie kreeg een nieuwe impuls in 1987 na het verschijnen van het rapport *Cultuur zonder grenzen*⁸¹ van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) waarin werd vastgelegd dat met het buitenlands cultureel beleid zowel cultuurpolitieke als buitenlands-politieke doeleinden worden nagestreefd. Als gevolg van deze vermenigving dreigt geen van de beoogde doeleinden optimaal te worden verwerkelijkt.⁸² Met andere woorden raadde de WRR een strikte scheiding tussen cultuurpolitieke en buitenlandpolitieke doestellingen en stelde voor de verantwoordelijkheid bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken weg te halen en onder te brengen bij het Ministerie van Welzijn, volksgezondheid en cultuur en van Onderwijs en wetenschappen. Ook al leidde de nota niet meteen tot een verandering in de stand van zaken zorgde het

⁷⁹ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: *Cultuurbeleid in Nederland*, oktober 2002.

⁸⁰ SICAmag editie 3: Internationaal cultuurbeleid in Nederland, 1999. <http://www.sica.nl/content/nl-internationaal-cultuurbeleid-nederland> [24/3/2011]

⁸¹ Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid: *Cultuur zonder grenzen*, Den Haag 1987.

⁸² *Cultuur zonder grenzen*, p. 3 <http://www.wrr.nl/content.jsp?objectid=2434> [24/3/2011].

ervoor dat de problematiek van het buitenlandse cultuurbeleid meer besproken werd.

“De beide ministeries konden niet direct tot overeenstemming komen over de manier waarop het internationaal cultuurbeleid gestalte diende te krijgen. Geleidelijk ontwikkelde zich een gezamenlijke aanpak, waarbij in de praktijk het cultuurministerie zich vooral toelegde op de culturele aspecten en het Ministerie van Buitenlandse Zaken een strikt buitenlandspolitieke invalshoek bezigde.”⁸³

Pas in 1992 met de nota *Internationale Culturele Betrekkingen*⁸⁴ werd aangegeven wat het internationale cultuurbeleid inhoudt. In de regeringsnota⁸⁵ uit 1995 werden sommige uitgangspunten opnieuw geformuleerd en er werd herkend dat het buitenlands cultuurbeleid en het buitenlandbeleid elkaar nodig hebben. Vanaf 1997 werd er vormgegeven aan een internationaal cultuurbeleid dat door het Ministerie van Buitenlandse Zaken en Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OC&W) gezamenlijk wordt uitgevoerd.⁸⁶

Fundamenten van het huidige internationale cultuurbeleid zijn:

- presentatie van de Nederlandse cultuur in het buitenland;
- verrijking en inspiratie van de Nederlandse cultuur door middel van confrontatie en samenwerking met andere culturele en buitenlandse kunstenaars;
- toetsing van het kwaliteitsniveau en de relevantie van de Nederlandse kunst- en cultuurpraktijk aan internationale criteria;
- behoud van cultureel erfgoed dat Nederland deelt met andere landen;
- imagooversterking van Nederland en de Nederlandse cultuur.⁸⁷

⁸³ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: *Cultuurbeleid in Nederland*, oktober 2002.

⁸⁴ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Nota internationale Culturele Betrekkingen*, Tweede Kamer 1991-1992, 21637, nr. 3.

⁸⁵ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *De Herijking van het Buitenlands Beleid*, Den Haag 1995.

⁸⁶ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: *Cultuurbeleid in Nederland*, p. 213-215.

⁸⁷ Nicolaï, A., en M. van der Laan. *Koers Kiezen. Meer samenhang in het internationaal cultuurbeleid*. Den Haag, Ministerie Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Ministerie buitenlandse zaken, 2006.

Sinds 1997 werd ervoor gekozen dat het internationaal cultuurbeleid zich op enkele regio's en landen, de zgn. *prioriteitslanden* zal concentreren.⁸⁸ De specialisatie was noodzakelijk vanwege hoeveelheid van middelen van Nederland. Tot deze prioriteitslanden behoren:

- de lidstaten van de Europese Unie, met bijzondere aandacht voor de omliggende landen waarmee Nederland een intensieve culturele uitwisseling heeft (Duitsland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, België);
- de nieuwe lidstaten en kandidaat-lidstaten (in het bijzonder **Tsjechië** en Hongarije);
- landen buiten Europa die belangrijk zijn voor de internationale profilering van de Nederlandse cultuur: de Verenigde Staten, Canada, Japan en China;
- landen met een voor Nederland bijzondere band: Zuid-Afrika, Indonesië, Suriname, Turkije, Marokko, Egypte en de Russische Federatie.

4.1.1. Stichting Internationale Culturele activiteiten - SICA

De Stichting Internationale Culturele activiteiten, SICA, werd opgericht in 1999 en treedt voor de Ministeries van OC&W en Buitenlandse Zaken als uitvoerende organisatie op.⁸⁹ Voor de Nederlandse ambassades en culturele organisaties in het buitenland biedt de Stichting toegang tot de Nederlandse cultuursector. De Stichting stimuleert activiteiten en ambities van de Nederlandse cultuursector en vormt een platform voor de meningsvorming rond het internationaal cultuurbeleid.

De taken van SICA:

- het in opdracht (mede) ontwikkelen van culturele sectorversterkende activiteiten en programma's in binnen- en buitenland;

⁸⁸ De selectie van landen is ingegeven door factoren als het belang voor de Nederlandse cultuur, de kansen van de Nederlandse cultuur op de markt aldaar, het niveau en de kwaliteit van de plaatselijke cultuuruitingen, en ook buitenlandspolitieke overwegingen. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: *Cultuurbeleid in Nederland*, 217.

⁸⁹ De stichting Internationale Culturele activiteiten is gevestigd in het Felix Meritis-gebouw te Amsterdam.

- het bundelen en coördineren van sectoroverstijgende activiteiten van Nederlandse instellingen in het buitenland en buitenlandse manifestaties in Nederland;
- het tijdige signaleren van mogelijkheden tot (statelijke) grootschalige manifestaties en de ondersteuning in de meest brede zin van culturele presentaties en manifestaties in het buitenland.

Daarnaast blijft de SICA onverminderd aandacht besteden aan het zo optimaal mogelijk informeren van het culturele veld in brede zin en de posten in het buitenland en in het kaart brengen van internationale culturele activiteiten.⁹⁰

Een belangrijke instrument van SICA is de database Buitengaats waarin gegevens te vinden zijn over Nederlandse culturele activiteiten in het buitenland. Buitengaats registreert optredens, tournees, voorstellingen, tentoonstellingen, publicaties, workshops, residencies en vertoningen. De oudste activiteiten in Buitengaats dateren uit 1999. De database wordt samengesteld door een groep van informanten waaronder de sectorinstituten, de Nederlandse ambassades en consulaten en heel veel culturele organisaties. Ieder jaar wordt de zgn. Buitengaatsanalyse uitgegeven, een soort jaarverslag dat onder andere een uitgebreid overzicht van de culturele sectoren en Landen Top Vijftig bevat. Verder geeft SICA ook de kwartaalmagazine SICmag uit.⁹¹

4.2. Nederlandse cultuurbeleid in Tsjechië

Het Ministerie van Buitenlandse Zaken heeft op het moment meer dan 150 ambassades, consulaten en permanente vertegenwoordigingen bij internationale organisaties.⁹² Op al de posten bevindt zich een afdeling cultuur – in Tsjechië valt cultuur onder de afdeling Pers en Culturele zaken – en omdat het internationale cultuurbeleid zich op een aantal landen en regio's concentreert hebben daarom sommige Nederlandse ambassades een versterkte culturele functie die over een eigen budget beschikken. In 1998 werden 13 versterkte culturele posten gekozen

⁹⁰ SICA jaarverslag 2004, http://www.sica.nl/sites/default/files/pdf/jaarverslag_2004.pdf [23/3/2011].

⁹¹ <http://www.sica.nl/content/nl-over-buitengaats> [23/3/2011].

⁹² <http://www.minbuza.nl/> [23/3/2011].

en de afdeling Pers en Culturele zaken van de Nederlandse ambassade te Praag behoort tot deze versterkte culturele posten.⁹³

4.3. Vereniging voor de Nederlandse en Vlaamse cultuur - Ne-Be

Naast de Nederlandse ambassade bestaat net als in Nederland (VNTS) een vereniging van “vrienden” van de Nederlandse en Vlaamse cultuur. Ne-Be werd opgericht in 1999 door Neerlandici en mensen die op een of andere manier met het Nederlands werken (tolken, vertalers, zakenlui...). Al vanaf het begin telt de Vereniging ongeveer 110 leden. Meteen na de oprichting is bijv. de nieuwe voormalige Nederlandse ambassadeur in Tsjechië, meneer R.J. van Houtum en de voormalige raad van de Belgische ambassade, meneer Luc Jacobs, lid geworden.⁹⁴ Zo heeft Ne-Be al vanaf de oprichting contact met beide ambassades die de Vereniging sponsoren en met haar culturele activiteiten helpen.

De Vereniging had al vanaf het begin een duidelijk doel, namelijk het propageren en het bekend maken van Nederlandse en Vlaamse cultuur in Tsjechië om dit doel te bereiken worden er door de Vereniging diverse activiteiten georganiseerd:

- bijeenkomsten van de leden;
- bestuursvergaderingen;
- literaire avonden met tweetalige lezingen van pas uitgekomen vertalingen van Nederlandse literatuur (bijv. Leon de Winter, Geert Mak, Arnon Grunberg, Tonke Dragt, Annie M. G. Schmidt, Cees Nooteboom, Maarten 't Hart, Harry Mulisch, Hella S. Haasse);
- lezingen en debatten in het bijzijn van de auteurs zelf (Miep Diekman, Margriet de Moor, Joost Zwagerman, Artur Japin, Kristien Hemmerechts, Geert van Istendael enz.);
- lezingen over schilderkunst (ook in samenwerking met de Nationale Galerie in Praag) en monumentenzorg, muziekavonden en discussies over film, theater en danstheater;

⁹³ Verder gaat het om de posten in New York, Ottawa, Londen, Parijs, Berlijn, Rome, Madrid, Moskou, Boedapest, Tokio, Pretoria en Jakarta.

⁹⁴ Společnost pro šíření vlámské a nizozemské kultury NE-BE, I/1 – 99, p. 3.

- exploitatie van een bibliotheek (vanaf 2001 is de bibliotheek op de Nederlandse ambassade te vinden);
- organisatie van “kunst” uitstapjes (Dresden 2005 - Jan van Eyck, Wenen 2008 - Vincent van Gogh, Vlaanderen 2009 - Rogier van der Weyden);
- informatie te geven over alle gebeurtenissen die georganiseerd worden door andere instellingen;
- het uitgeven van een tweetalige bulletin (tot 2010 vier keer per jaar, vanaf 2010 gaat het om een jaarboek).

4.4. De Vlaamse Vertegenwoordiging

De Vlaamse Regering heeft in het buitenland een netwerk van diplomatieke vertegenwoordigers die de Vlaamse overheid vertegenwoordigen. Zo heeft de Vlaamse Overheid op het moment ca. 120 vertegenwoordigers:

- 11 Vertegenwoordigers van de Vlaamse Regering: diplomatieke vertegenwoordigers voor algemeen-politieke belangen;
- 88 buitenlandposten van Flanders Investment and Trade (FIT) waarvan 67 FIT-kantoren en 21 samenwerkingen met AWEX en/of BXL Export. Onder meer 57 Vlaamse Economische Vertegenwoordigers (VLEV) en vijf technologieattachés zijn aan de slag in deze buitenlandposten;
- 11 kantoren van Toerisme Vlaanderen;
- 2 kantoren van het Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing (VLAM)
- 3 kantoren van het Vlaams Agentschap voor Internationale Samenwerking (VAIS);
- daarnaast beschikt de Vlaamse Overheid ook nog over het Vlaams cultuurhuis ‘De Brakke Grond’ in Amsterdam en het ‘Flanders Center’ in Osaka.⁹⁵

Op 2 april 2007 werd ook in Praag een Vlaamse Vertegenwoordiging geopend maar Vlaanderen was al voor het openen in Tsjechië actief vanuit Oostenrijk. De Vertegenwoordiging werkt ook samen met Ne-Be en met de Nederlandse ambassade. Vanaf september 2008 geeft de Vlaamse Vertegenwoordiging samen met de Nederlandse ambassade een gemeenschappelijk cultuur programma uit.

⁹⁵ <http://iv.vlaanderen.be/> [25/3/2011].

4.5. Overige instellingen

Naast de bovengenoemde instellingen zijn er nog andere die het zelfde werk proberen te doen maar hebben het niet als primair “vak”. Dat zijn bijvoorbeeld vakgroepen Nederlands in Tsjechië, de vakgroep Nederlandistiek in Olomouc, Brno en Praag. Vakgroep Nederlandistiek te Praag organiseert bijv. vanaf 2003 het colloquium Praagse Perspectieven en in oktober 2003 werd in het gebouw van het vakgroep in Olomouc het Centrum voor Taal en Cultuur van de Lage Landen „Erasmianum“ geopend dat als een ontmoetingsplaats voor al die geïnteresseerd zijn in Nederland en Vlaanderen en de Nederlandstalige cultuur dient.

4.6. Culturele manifestaties in de jaren 2004 – 2009

4.6.1. Het jaar 2004

Tsjechië is samen met 9 andere landen in mei 2004 lid van de Europese Unie geworden wat zeker een reden was dat het grootste gedeelte van de Nederlandse culturele projecten gerealiseerd in het buitenland hingen samenmet de uitbreiding. Nederland was vanaf 1 juni tot 31 december 2004 de Voorzitter van de Raad van de EU en in dit kader werd in de tweede helft van 2004 het programma *Thinking Forward* uitgevoerd. Deze gebundelde culturele omlijsting van het voorzitterschap was gericht op het strategische doel de culturele samenwerking met de tien nieuw toetredende lidstaten in de schijnwerper te zetten.⁹⁶

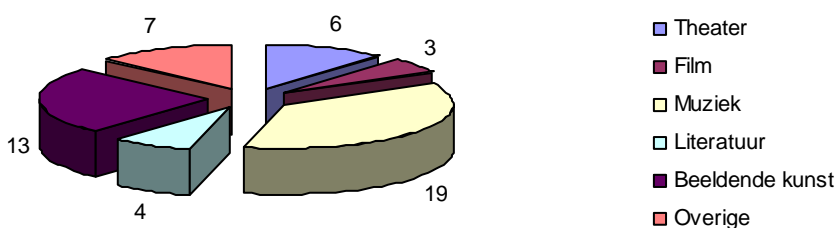
“De diversiteit in de EU wordt met de komst van de tien vergroot. De Midden-Europese landen bestaan naast een klein aantal grote steden uit een enorme oppervlakte aan platteland. Op dat platteland heersen vaak krachtige tradities en de steden kennen een lange en rijke cultuurhistorie. Een aantal steden speelt daarbij opnieuw een rol in hedendaagse ontwikkelingen en profileert zich momenteel cultureel krachtig. Steden als Praag, Warschau, Boedapest en Ljubljana veroverden zich een eigen positie binnen de internationale wereld van kunst en cultuur.”⁹⁷

⁹⁶ Nicolai, A., M. van der Laan: *Koers Kiezen. Meer samenhang in het internationaal cultuurbeleid*, 2006, p. 5.

⁹⁷ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *Thinking Forward. Multiple chapters on (ex)changing Europe*, Amsterdam 2003.

In het kader van het programma *Thinking Forward* heeft de Nederlandse componist Merlijn Twaalfhoven (1976) samen met andere Nederlandse en Tsjechische muzikanten en performers een gecomponeerde avond *La Nuit* (18/11/2004) voorbereid. De opera *Agrippina* opgevoerd door het Combattimento consort Amsterdam in samenwerking met het Nationaal Theater Praag (25/10/2004) maakte ook een onderdeel uit van *Thinking Forward*.

Het Theater Archa, dat geen vast ensemble heeft maar het programma uit diverse projecten samenstelt, is een plaats voor internationale confrontatie van scenische kunst en een plaats van het samenkomen van verschillende culturen. Zo treden er in Archa elk jaar ook Vlaamse en Nederlandse interpreten op zoals bijv. het spectaculaire saxofoonkwartet BLINDMAN (22/2/2004) dat na vier jaar weer in Praag te zien was. Er was ook ruimte voor Vlaams theater. Josse De Pauw, acteur, filmregisseur, theatermaker en auteur heeft zijn voorstelling *üBUNG* (27/2/2004 - 8/2/2004) op confrontatie van wereld van kinderen en volwassenen gebaseerd. Alle Nederlandse en Vlaamse projecten die in het Praagse Archatheater plaatsvinden zijn mede mogelijk gemaakt door het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, de Vlaamse vertegenwoordiging in Praag en de Nederlandse ambassade. De directeur van het theater Ondřej Hrab is (vanaf het jaar 2005) een ereid van de Vereniging voor Nederlandse en Vlaamse cultuur.⁹⁸

Afb. 8 Overzicht 2004

Regelmatig worden er door Ne-Be literaire avonden georganiseerd en elk jaar is het doel om minstens één Nederlandse auteur naar Tsjechië uit te nodigen. In het

voorzitterschap/toetredings jaar heeft de Nederlandse schrijfster Margriet de Moor de uitnodiging (23/10/2004) geaccepteerd. Dit literaire bezoek is in samenwerking met de Nederlandse ambassade, uitgeverij Paseka en Erasmianum Olomouc gerealiseerd de schrijfster heeft tijdens een lezing uit haar boek *Kreutzersonate*

⁹⁸ Andere ereleden zijn doc. Olga Krijtová, Bořek Šípek, Rita Kyliánová, Walter Moens en Jaroslav Hutka.

voorgelezen. De Nederlandse literatuur stond ook centraal tijdens de *Nederlandse dagen* (7/12/2004 - 9/12/2004) die onder de auspiciën van de hoofd van het gewestelijk bestuur van de regio Moravië-Silezië in Ostrava werden georganiseerd. Tijdens het programma werd er uit Nederlandse boeken die in een vertaling in het Tsjechisch zijn uitgekomen voorgelezen met een begeleidend woord van de vertaalsters: Toon Tellegen - *Toen niemand iets te doen had*, in de vertaling van Jiřina Holeňová, romans van Jan Wolkers, Arnon Grunberg en Hafid Bouazza, vertaald door Veronika Havlíková, Leon de Winters *Hofmans honger*, in de vertaling van Ruben Pellar, en Jan Hulskers *Dagboek van Van Gogh*, vertaald door Petra Schürová.

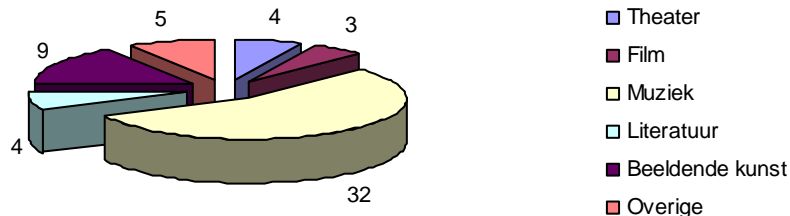
Het grootste evenement wat de propaganda van Nederlandse cinematografie in 2004 betreft en die in het kader van het Nederlandse voorzitterschap viel was zeker dat Pieter Verhoeff zijn film *Nynke* als gast zelf op het festival *Dny evropského filmu* (11/3/2004 – 21/3/2004) aan het Tsjechische publiek kon voorstellen.

De reizende tentoonstelling *Anne Frank, een geschiedenis voor vandaag* samengesteld door Anne Frank Stichting was in de jaren 2002 t/m 2004 in de volgende steden in Tsjechië te zien: Děčín, Jičín, Ústí nad Labem, Praha, Klatovy, Litomyřl, Rychnov, Mohelnice, Zábřeh, Šumperk, Mírov, Úsov, Loštice, Třebíč, Blansko, Zlín, Mor. Budějovice, Miroslav, Hustopeče, Břeclav en Znojmo. Doelstellingen van de tentoonstelling waren om de bezoekers te laten zien dat er in elke samenleving culturele, etnische, religieuze en politieke verschillen tussen mensen bestaan, om de bezoekers uit te dagen om na te denken over begrippen als tolerantie, wederzijds respect, mensenrechten en democratie en doen inzien dat een maatschappij waarin de verschillen tussen mensen worden gerespecteerd niet vanzelf ontstaat.⁹⁹

⁹⁹ <http://www.annefrank.org/> [5/4/2011].

4.6.2. Het jaar 2005

In het jaar 2005 werden er in Tsjechië 64 evenementen met Nederlandse en Vlaamse aanwezigheid gerealiseerd. Onder de buitenlandse kunstenaars die elk

Afb. 9 Overzicht 2005

jaar op uitnodiging van het Praagse Archatheater optreden, waren ook Nederlandse en Vlaamse muzikanten te zien zoals het BLINDMAN saxophone

quartet (26/6/2005). Het publiek kon ook kennis maken met de eigenaardige 'koning van de Belgische pop' Raymond van het Groenewoud (25/1/2005).¹⁰⁰ Het programma van de Vlaamse artiest was in het Nederlands met Tsjechische boventiteling. Ook de officiële vertegenwoordigers van beide Nederlandstalige landen waren aanwezig. Nog een andere grote Vlaamse muziekproject vond in Tsjechië plaats. In samenwerking met de Vlaamse Vertegenwoordiging en met financiële steun van de Vlaamse regering werd in het kader van *Mezinárodní hudební festival 13 měst CONCENTUS MORAVIAE 2005* (5/6/2005 – 2/7/2005) een buitengewoon muziekproject georganiseerd met als titel *Vlaamse Storm*. Aan de festival bezoekers werden toonaangevende Vlaamse specialisten van de oude muziek voorgesteld. In deze omvang wordt de Vlaamse muziekcultuur voor de eerste keer in de Tsjechische Republiek gepresenteerd. Naast de concerten konden de bezoekers ook exclusieve rondleidingen meemaken in de Vlaamse collecties van Moravische kastelen en musea zoals bijv. in Jaroměřice nad Rokytnou, Rájec-Jestřebí, Telč, Náměšť' nad Oslavou, Olomouc, Brno, Kroměříž.

Op het programma van Ne-Be staan elk jaar lezingen over kunst, sommige zijn door de Vereniging zelf georganiseerd zoals de lezing over Jan van Eyck (8/2/2005) tijdens welke twee van zijn werken besproken werden namelijk *Madonna met kanselier Rolin* (Parijs, Louvre) en het *Dubbelportret* (Londen,

¹⁰⁰ Deze hele actie vond plaats dankzij de grote inzet van de directie van het Archatheater, twee enthousiaste dames, die zich De Annemiekes noemen, de vicevoorzitter van Ne-Be, Veronika Havlíková, en de financiële en morele steun van de Vlaamse Gemeenschap en haar vertegenwoordiger, de heer Walter Moens.

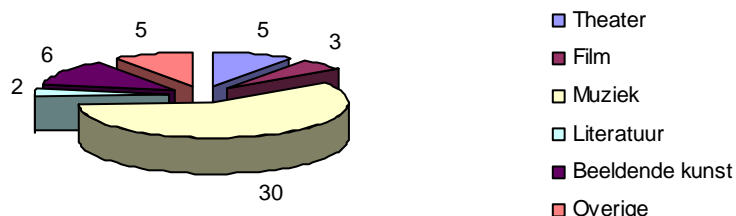
National Gallery) en er worden ook in samenwerking met de Nationale Galerie in Praag lezingen of excursies met uitleg gerealiseerd zoals in het jaar 2005 een lezing over de Nederlandse kunst uit 15^e en 16^e eeuw die gehouden werd in Šternberský palác (8/10/2005).

Joost Zwagerman was de belangrijkste 'literaire' gast in het jaar 2005 (30/10/2005 - 2/11/2005). De schrijver is in verband met het verschijnen van zijn boek *Zes sterren* in Tsjechische vertaling naar Tsjechië gekomen.¹⁰¹ Het bezoek van Joost Zwagerman was mede mogelijk gemaakt door Ne-Be, Erasmianum, de Nederlandse ambassade en het Nederlands literair productie- en vertalingenfonds. De Vereniging voor Nederlandse en Vlaamse cultuur heeft samen met de Vlaamse Vertegenwoordiging nog een lezing over het boek van Hugo Claus *De geruchten*¹⁰² (7/12/2005) georganiseerd, dat net als de *Zes sterren* in 2005 in Tsjechische vertaling verscheen.

De Nederlandse film was ook in het jaar 2005 op diverse Tsjechische filmfestivals te zien zoals op het *Internationaal filmfestival in Karlovy Vary*. Onder de titels die op het programma stonden waren bijv. de documentaires *Zielen van Napels* van Vincent Monnikendam of *Noord-Korea, een dag uit het leven* gemaakt door Pieter Fleury of de laatste voltooide film van Theo van Gogh *06/05* over de moord van Pim Fortuyn.

4.6.3. Het jaar 2006

Muziek speelde ook in het jaar 2006 de belangrijkste rol. In het jaar 2006 vierde het Tsjechisch Filharmonisch Orkest 110 jaar van zijn bestaan en bij deze

Afb. 10 Overzicht 2006

gelegenheid werd besloten dat het festival *Pražské Premiéry* (18/3/2006 – 24/3/2006), festival van tegenwoordige werken, zich vanaf dit jaar ook voor buitenlandse componisten zal

openen en zo konden de toeschouwers naast Tsjechische componisten ook

¹⁰¹ Zwagerman, J.: *Šest Hvězdiček*, Odeon, Praha 2005, vertaald door Veronika Havlíková.

¹⁰² Claus, H.: *Fámy*, Paseka, Praha, Litomyšl, 2005, vertaald door Olga Krijtová.

muziekstukken van vooraanstaande Duitse, Belgische, Oostenrijkse, Luxemburgse en voornamelijk jonge Nederlandse componisten horen zoals Jacob ter Veldhuis, Peter van Onna, Rozalie Hirs of Marijn Simons. Na de geslaagde *Vlaamse Storm* van het jaar 2005 heeft het *Concentus Moravie* in het jaar 2006 *Vlaamse echo* (2/6/2006 – 30/6/2006) georganiseerd met onder andere Capilla Flamenca, Wieland en Piet Kuijken, Zefiro Torna of Joris Verdin.

Het literaire hoogtepunt van het jaar 2006 was zeker de tweetalige auteurslezing van de Arthur Japin uit zijn roman *Een schitterend gebrek*¹⁰³ (29/10/2006 – 2/11/2006) die in de Tsjechische vertaling is uitgekomen. Net als andere bezoeken van Nederlandse of Vlaamse auteurs in Tsjechië werd ook dit door Ne-Be en het Erasmianum gerealiseerd in samenwerking met de Nederlandse ambassade en het Nederlands literair productie- en vertalingenfonds en met bijdrage van de uitgeverij Paseka en boekhandel Academia.

Dat Nederland traditioneel sterk in design¹⁰⁴ is kan het Tsjechische publiek aan de hoeveelheid tentoonstellingen van Nederlandse designers merken die elk jaar te zien zijn. In het jaar 2006 vond in de Nationale Galerie te Praag de expositie *Welcome Home - Dutch Design from 1960-2005* plaats, waar tegenwoordig modern Nederlands design van het Drents Museum in Assen werd getoond. Of de bijdrage van Marcel Wanders en zijn design studio Moooi in het kader van Designblok (3/10/2006 – 8/10/2006), een week lange exhibitie uit het wereld van design, die bij deze gelegenheid ook een lezing aan de Vysoká škola uměleckoprůmyslová (Akademie voor Kunst, Architectuur en Design) in Praag gaf.

Net als elk jaar heeft het Praagse Theater Archa ook in 2006 Nederlandse en Vlaamse kunstenaars naar Tsjechië uitgenodigd. De Vlaamse choreograaf Wim Vandekeybus heeft samen met zijn gezelschap Ultima Vez een nieuwe voorstelling *Spiegel* uitgevoerd (2/11/2006 – 4/11/2006) en Anne Teresa De Keersmaeker heeft zich in Praag met de solo-voorstelling *Once* voorgesteld.

Nederlandse en Vlaamse films waren al traditioneel op verschillende Tsjechische filmfestival te zien. Zoals bijv. in Karlovy Vary (30/6/2006 – 8/7/2006) - *Het schnitzelparadijs* van Martin Koolhoven, *Dreaming by Numbers* van Anna

¹⁰³ Japin, A.: *Nádherná vada*, Praha, Litomyšl : Paseka, 2006, vertaald door Olga Krijtová.

¹⁰⁴ Ministerie van Buitenlandse zaken en Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: *Grenzloze kunst*, 2008. OCW en BZ zullen zich in de periode 2009-2012 sterker richten op disciplines waarin Nederland internationaal sterk staat, zoals *Dutch Design Fashion & Architecture*.

Buchetti, *Sportman van de Eeuw* van Mischa Alexander, *Een ander zijn geluk* van Fien Troch, *Het rijexamen* van Tallulah H. Schwab – of tijdens het festival Dny evropského filmu (26/1-14/2/2006) *Simon* van Eddy Terstall.

4.6.4. Het jaar 2007

Het Archa theater heeft in het jaar 2007 samen met het Nederlands literair productie- en vertalingenfonds en de Nederlandse ambassade de Nederlandse hedendaagse literatuur voorgesteld. Het Nederlands-Tsjechisch literair programma had als titel *Café Amsterdam*. Het driedaagse literaire festival bestond uit gevarieerde mengelingen van debatten, voorleessessies en interviews. Daarvoor was een stoet Nederlandse auteurs naar Praag afgereisd: Remco Campert, Tomas Lieske, Esther Ending, Tonnus Oosterhoff, Mustafa Stitou en Frank Westerman.

“Het festival was voor alle partners een groot succes. De auteurs die uit Nederland waren overgekomen, waren erg tevreden met de opkomst van het publiek en de media-aandacht die er voor hen bestond: allen hebben interviews gegeven voor de geschreven pers, en Esther Ending verscheen zelf op de televisie. Maria Vlaar van het NLPVF zei na de manifestatie dat deze een van de beste was die het fonds ooit heeft georganiseerd. De Tsjechische uitgevers waren zeer betrokken en enthousiast, het theater professioneel en het publiek drie dagen lang enthousiast. De zalen zaten vol: bij het openingsprogramma zo'n 200, bij de andere vier programma's rond de 100 bezoekers met vooral veel jonge mensen in de zaal.”¹⁰⁵

Nederlands design was ook in het jaar 2007 een belangrijk onderdeel van Designblok (2/10/2007 - 7/10/2007). Inneke Hans heeft haar werk in de tentoonstelling *Ineke Hans – Some'thing to read* gepresenteerd en heeft ook een lezing voor het publiek gehouden.

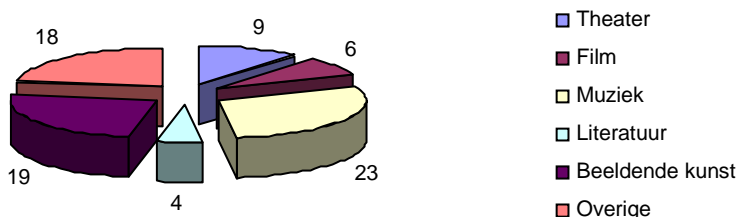
Naast design is ook architectuur een van de disciplines waarin Nederland internationaal sterk instaat en dat kon het Tsjechische publiek in het jaar 2007 zelf zien bijv. dankzij tentoonstelling van architectonische projecten van EEA/ Erick van Egeraat Associated Architects (5/9/2007 - 14/10/2007) of door een reeks van

¹⁰⁵ Van der Beek, H.S.: *Café Amsterdam: een literaire peepshow een doorslaggevend succes*, Ne-Be 1/2008, p. 27.

colleges “Dutch Ladies” – *Jiný pohled na architekturu* – tijdens welke de vooraanstaande Nederlandse architectes aan de studenten van de Faculteit van Architectuur te Praag de hedendaagse generatie van Nederlandse architectes hebben voorgesteld (januari - juli 2007). Naast de colleges vonden in het gebouw van de Faculteit ook voorstellingen van hun werk plaats.

Voor de zesde jaargang van PAF – *Přehlídka animovaného filmu* – festival van animatiefilm in Olomouc werd een omvangrijk retrospectief van Nederlandse animatie voorbereid (6/12/2007 - 9/12/2007). Van de klassieke auteurs als Paul Driessen, Piet Kroon, Menno & Paul Nooijer tot aan de jonge animators Rogier Klomp en Joris Otten. En tot erepresident van AniFest (3/5/2007 – 9/5/2007) – animatie film festival in Třeboň – voor het jaar 2007 werd de beroemde Vlaamse regisseur Raoul benoemd. Hij ontving ook prijs voor zijn levenswerk en zelf kon hij zijn films die gedraaid werden voorstellen. De Nederlandse film kreeg in het jaar 2007 nog bijzondere aandacht ook tijdens *Mezinárodní festival filmů pro děti a mládež*. Gerit van Dijk was gast tijdens de *Dagen van Nederlandse kinematografie te Zlín*.

In het jaar 2007 vonden er in Tsjechië 77 projecten met Nederlandse en Vlaamse bijdragen plaats. Het opvallende is dat er in tegenstelling tot vorige jaren veel meer belangstelling was voor de Nederlandse en Vlaamse film. Op maar liefst drie filmfestivals stond de Nederlandstalige cinematografie centraal. Het belangrijke literaire project *Café Amsterdam* heeft een hele stoet van Nederlandse en Vlaamse schijvers naar Praag “gelokt” ook al is het door de jaren heen gelukt om diverse schijvers naar Tsjechië uit te nodigen nooit waren het meer dan twee.

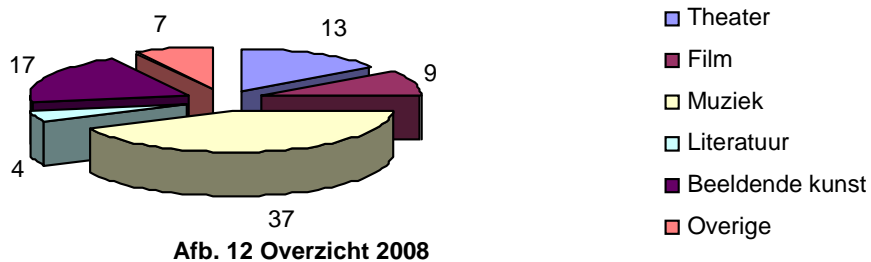

Afb. 11 Overzicht 2007

4.6.5. Het jaar 2008

Het jaar 2008 was bij de Tsjechische Centra in het teken van de lente 1968. De meeste projecten hingen samen met de herdenking van de gebeurtenissen van de invasie. De Nederlandse ambassade heeft samen met het Theater Archa het programma *Czech-Nether-Lands* (11/6/2008) georganiseerd waarbij ook het herdenken van de Praagse Lente centraal stond. Tijdens het programma hebben verschillende Tsjechische Nederlanders en Nederlandse Tsjechen (vluchtelingen uit het jaar 1968) die later succesvol in Nederland geworden zijn over het jaar 1968 gesproken. Tussen de gasten waren Max van der Stoel, Bořek Šípek, Jaroslav Hutka, Margriet de Moor en Boris Dittrich.

Het Internationale filmfestival in Karlovy Vary heeft voor de Tsjechische toeschouwer een speciaal programma van de Nederlandse film – *Zaostřeno na Nizozemsko* - voorbereid. Het territoriaal retrospectief heeft zich georiënteerd op

Afb. 12 Overzicht 2008

Nederlandse films gemaakt na het jaar 2002.

In het jaar 2008 werden er 87 projecten met Nederlandse of Vlaamse tintje

gerealiseerd. De verdeling was ook in het jaar 2008 bijna het zelfde als de vorige jaren. Muziek was met 37 manifestaties de belangrijkste, op de tweede plaats stond de beeldende kunst, de derde plaats nam het theater in. Het nummer van film vertoningen is integendeel tot vorige jaren gestegen.

4.6.6. Het jaar 2009

Het jaar 2009 neemt in het propageren van de Nederlandse cultuur een diverse plaats in. In tegenstelling tot de vorige jaren, wanneer het propageren uit diverse afzonderlijke evenementen bestond werd er in het jaar 2009 een compacte manifestatie van de Nederlandse cultuur georganiseerd.

NethWorks.cz (22/5/2009 - 5/6/2008) is de officiële titel van het festival van hedendaagse cultuur tijdens welke er binnen twee weken tiental vooraanstaande artieste, ensembles, projecten en diverse culturele activiteit uit Nederland aan het Tsjechische publiek werden voorgesteld. Het festival van de Nederlandse cultuur *NethWorks.cz* was de eerste zo omvangrijke en compacte presentatie van Nederlandse cultuur in de Tsjechische republiek. Het hele project werd gerealiseerd door de Nederlandse ambassade in samenwerking met culturele instellingen en festivals zoals. Pražské jaro, Tanec Praha of Festival Khamoro.

*“Op het idee om onze eigen cultuur in form van een festival te presenteren heeft ons het Voorzitterschap van Tsjechië aan de Raad van de EU gebracht – terwijl de Tsjechische Republiek zich in deze periode in lidstaten zal voorstellen, kunnen deze activiteiten het Tsjechische publiek aanspreken.”*¹⁰⁶

Het programma bestond uit beeldende kunst, architectuur, design, kinematografie, dans en theater voorstellingen en optredens van muziek groepen. De titel *NethWorks.cz* verwijst naar de Nederlandse Koninkrijk (Neth) en de Tsjechische Republiek (cz) en tegelijkertijd drukt de titel de hoofdlijn van het festival uit, namelijk zgn. networking, samenwerking.¹⁰⁷

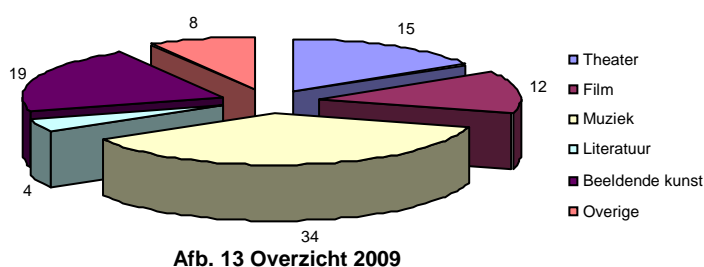
Het doel was om in het kader van het festival het Tsjechische publiek een complex blik op de Nederlandse hedendaagse kunst te geven. Het festival werd geopend door Nederlands Blazers Ensemble (20/5/2009) en hun optreden i.h.k.v. Pražské jaro, ook jazz kreeg plaats in vorm van The Rosenberg Trio (26/5/2009) en Basily Boys (27/5/2009). Hedendaagse dans was vertegenwoordigd door vooraanstaande Nederlandse choreografe Anouk van Dijk (4/6 - 5/6/2009) of door het gezelschap Circus Treurdier (22/5/2009 - 30/5/2009). In het proprogramma werd

¹⁰⁶ Nederlandse ambassadeur Jan Lucas Inayat van Hoorn, <http://2009.networks.cz/o-projektu.html> [11/4/2011].

¹⁰⁷ <http://2009.networks.cz/press.html> [11/4/2011].

ook de Nederlandse film opgenomen enerzijds i.h.k.v. Mezinárodní festival filmů pro děti a mládež in Zlín anderzijds i.h.k.v. Světový romský festival KHAMORO. Onderdeel van het festival was ook project van Vysoká škola uměleckoprůmyslová in Praag en de gerenomeerde designer studio Makkink&Bey. Het doel van de workshop was de samenwerking en het uitwisselen van ervaringen wiens resultaat de studenten van de Akademie in het kader van Designblok 2009 hebben voorgesteld. Aan de faculteit van Architectuur aan ČVUT werden ter afwisseling colleges door urbanist Rein Geurtsen gegeven.

“Ik geloof dat het festival zijn doel succesvol heeft bereikt. Het festival heeft geholpen om de belangstelling van het Tsjechische publiek voor de Nederlandse kunst vergroot, heeft gemeenschappelijke betrekkingen verstevigd en heeft het aanknopen van nieuwe wederzijdse contacten tussen Tsjechische en Nederlandse organisaties mogelijk gemaakt.”¹⁰⁸

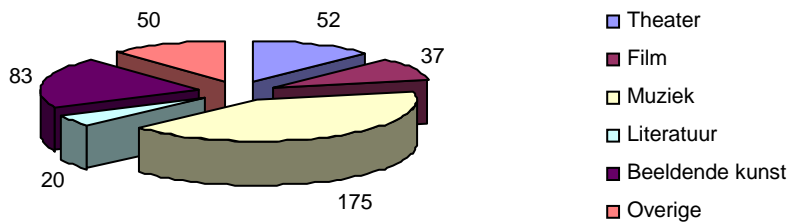
In het jaar 2009 werden er 92 evenementen waar Nederland of Vlaanderen centraal stond. Zoals ik al in het begin heb gezegd werd de propaganda van de Nederlandstalige cultuur op

een ander manier aangepakt. De meeste projecten hingen daarom ook samen met het festival *NethWorks.cz*.

¹⁰⁸ Nederlandse ambassadeur Jan Lucas Inayat van Hoorn, <http://2009.nethworks.cz/o-projektu.html> [11/4/2011].

4.6.7. 2004 t/m 2009

In de vijf jaren van 2004 t/m 2009 werden er in Tsjechië 417 projecten met een Nederlands of Vlaams stempel gerealiseerd. Wat de verdeling betreft speelde

Afb. 14 Overzicht 2004 t/m 2009

muziek in de vijf jaar de belangrijkste rol.

Nederlandse of Vlaamse muzikanten kon de Tsjechische toeschouwer tijdens verschillende festivals horen en in het kader van sommige van

deze festivals waren de Nederlanders en Vlamingen zelfs hoofd uitvoerders, zoals tijdens het festival Concentus Moraviae in 2004 of tijdens Pražské premiéry in 2006 waar zeven jonge Nederlandse componisten hun werk voor het eerste keer hebben opgevoerd.

Nederlandstalige film ontbrak traditioneel niet op de belangrijkste filmfestivals die in Tsjechië plaats vinden zoals Dny evropského filmu, Febiofest, Mezinárodní festival filmů pro děti a mládež Zlín, Mezinárodní filmový festival Karlovy Vary, AniFest Třeboň of PAF in Olomouc.

Het Theater Archa is een zeer belangrijk instrument in het proces van de propaganda van de Nederlandstalige cultuur. Naast theater projecten, zoals dans en theater voorstellingen en workshops, heeft Archa ook literaire avonden gerealiseerd. Ook al zijn literaire avonden regelmatig ook door Ne-Be georganiseerd trekt het Archatheater een breder publiek aan.

Tussen de Nederlandstalige schrijvers die in de vijf jaar Tsjechische Republiek hebben bezocht waren bijv. Margriet de Moor, Joost Zwagerman, Arnon Grunberg, Remco Campert, Geert van Istendael, Kristien Hemmerechts enz. In het jaar 2007 hebben de toeschouwers zelfs 4 auteurs (Remco Campert, Tomas Lieske, Mustafa Stitou a Esther Ending) tijdens het project Café Amsterdam tegelijkertijd kunnen zien.

Ook al heeft de Rijksoverheid pas voor de periode van 2009-2012 besloten dat het Nederlandse internationale cultuurbeleid zich op sectoren waarin Nederland internationaal sterk in staat (design, mode, en architectuur) zal richten,

speelde met name design en architectuur een belangrijke rol in de vijf jaar 2004-2009. Elk jaar was het Nederlandse design te zien op Desingblok en vooraanstaande architecten hebben regelmatig lezingen aan studenten aan ČVUT gegeven.

In het jaar 2004 vroeg het Nederlandse EU-voorzitterschap veel aandacht: Nederland was voorzitter en Tsjechische Republiek werd lid van de EU. In het kader van het Nederlandse culturele EU-voorzitterschapprogramma *Thinking Forward* hebben zich al de activiteiten op de stimulering van samenwerking met de nieuwe EU-lidstaten geconcentreerd. Een soortgelijke gebundelde culturele omlijsting heeft Nederland pas in het jaar 2009 gepresenteerd. In 2009 was het via het festival *NethWorks.cz*¹⁰⁹ dat na aanleiding van de Tsjechische EU-voorzitterschap gerealiseerd werd. In twee weken kon het Tsjechische publiek op diverse manieren in contact met Nederlandstalige kunst komen.

De schaal van de activiteiten in de periode van vijf jaar reikte van klassieke muziek (Nederlands Blazers Ensemble, Canta Ludens) via de top uit de wereld van dans (NDT II, Ultima Vez), architectuur (Neutelings and Riedijk, BAR Architects), design (Droog Design), tot aan experimentale gezelschappen (op het festival 4+4 Days in motion) of wereld muziek (i.h.k.v. diverse muziekfestivals).

¹⁰⁹ Gezien het feit dat het festival in het jaar 2009 een grote succes heeft gehad besloot de ambassade om de *NethWorks.cz* ook in het jaar 2010 te organiseren.

5. CONCLUSIE

Deze scriptie was gewijd aan het propageren van de Tsjechische cultuur in Nederland aan de ene kant en van de Nederlandse en Vlaamse aan de andere kant. De propaganda van cultuur is in een context van toenemende globalisering enerzijds en daarmee samenhangende vraagstukken van identiteit anderzijds noodzaak van beide landen om zich op het gebied van kunst te presenteren. De cultuur kan hierbij gezien worden als een communicatiemiddel in het internationale verkeer. Over globalisering en internationalisering hoort men in alle mogelijke gelegenheden en cultuur is zeker geen uitzondering. Europa is langzamerhad aan het één worden. In het jaar 2007 heeft de Europese Unie de zesde en tot nu toe de laatste uitbreiding ondergaan en telt tot op heden 27 leden. Nederland is een van de oprichters en Tsjechië is pas in mei 2004 toegetreden. En het is volgens mij juist om op dit moment wanneer de landen van Europa steeds meer dichterbij elkaar komen het propageren van eigen cultuur in het buitenland als noodzaak te zien.

Nederland is als een van de oprichtende lidstaten al lang een belangrijk lid op de kaart van Europa, Tsjechië is daartegenover een nieuwkomer. Voor Tsjechië is het daarom het belangrijkste om zich als een autonome staat te presenteren en zich te onderscheiden van de andere landen in de regio, want juist met deze wordt Tsjechië vaak door elkaar gehaald. Niet alleen met de landen uit de regio wordt de Tsjechische Republiek verward maar ook met het voormalige Tsjechoslowakije en daarom is het belangrijkste punt van de Tsjechische cultuur politiek om zich langdurig op het opbouwen van een onafhankelijk imago te concentreren.

Tussen de hoofdmiddelen van het propageren van cultuur behoort het organiseren van culturele evenementen en uitwisselingen, taalonderwijs van het concrete land, studie en wetenschappelijke stages, het ondersteunen van culturele activiteiten van landgenoten verenigingen enz.

Voor het propageren van eigen cultuur hebben beide landen verschillende instrumenten en instellingen. Terwijl in Nederland over een internationale cultuurbeleid al sinds de Tweede Wereldoorlog gepraat wordt van een soortgelijke beleid kan er pas in Tsjechische Republiek vanaf het jaar 1993 gesproken worden.

De belangrijkste Tsjechische instelling voor de propaganda van cultuur in het buitenland zijn de Tsjechische Centra die al vanaf 1994 ook in Nederland actief zijn. Daarom is het hoofdstuk waar ik het propageren van de Tsjechische cultuur in Nederland onder de loep neem grotendeels over de Centra. Voor de propaganda van cultuur zijn in ieder geval noodzakelijk verschillende lokale partners en daarom werken de Centra samen met Nederlandse partners en maken deel uit van EUNIC. In de jaren 2004 t/m 2009 hadden de jaren 2004, 2007, 2008 en 2009 een hoofdthema, in 2004 was het de toetreding tot de EU, in 2007 werd teruggekeken naar het ontstaan van Charta 77 en de ontmoeting met gevolgen tussen Jan Patočka en Max van der Stoep, 2008 was in het teken van de Praagse lente en van het jaar 1968 in het algemeen en in 2009 werd de 20^e jarige jubileum van de val van het Ijzeren gordijn herdacht. De meeste manifestaties die door het Tsjechische Centrum in Den Haag werden gerealiseerd hingen samen met deze hoofdthema's.

Omdat de Nederlandstalige cultuur uit twee landen afkomstig is zijn er in Tsjechië twee belangrijkste instellingen die zich met de Nederlandse en Vlaamse cultuur bezig houden. Het Nederlandse internationaal cultuurbeleid concentreert zich op een aantal landen en regio's en daarom heeft een aantal Nederlandse ambassades een versterkte culturele functie, wat betekent dat deze in het algemeen over een staf en een budget om samenwerking met Nederland te stimuleren beschikken, en de ambassade in Praag is een van deze dertien posten. Het programma van de Vlaamse cultuur wordt door de Vlaamse Vertegenwoordiging samengesteld en vanaf het jaar 2008 werken deze twee instellingen aan het programma samen. In het jaar 2004 heeft het Nederlandse programma zich op het EU-voorzitterschap gericht en in het jaar 2009 heeft integendeel het Tsjechische voorzitterschap Nederland geïnspireerd om *NethWorks.cz*, het festival van Nederlandse hedendaagse cultuur, te realiseren.

Het verschil in de propaganda van beide landen is zeker dat Nederland zich op disciplines waarin ze traditioneel sterk instaat concentreert – design, mode en architectuur – en rond deze dan ook het culturele programma samenstelt. Op het programma van de Tsjechische Centra zijn verschillende projecten te vinden van de presentatie van regio's en retrospectieven van Tsjechische filmmakers maar de basis van de programma's wordt gevormd door de diverse hoofdthema's die dan een kern van het programma vormen.

Nederland en Tsjechië zijn beide kleine landen. Beide landen streven er naar om hun plaats op de Europese “markt” te afbakenen en een breder publiek aan te spreken waarbij cultuur een zeer belangrijk instrument is.

5.1. Conclusie in het Tsjechisch (Závěr)

Tato diplomová práce se zabývala propagací české kultury v Nizozemí na straně jedné a propagací kultury nizozemské a vlámské na straně druhé. Samotná propagace kultury se v kontextu šířící se globalizace a s ní spojené uvědomění si vlastní identity, stává nezbytnou součástí politiky státu. Kultura se takto, na mezinárodním poli, stává komunikačním prostředkem. V roce 2007 se Evropská unie po šesté a zatím naposledy rozrostla o dva nové členy a čítá tak k dnešnímu dni 27 členů. Dle mého názoru je to právě nyní, kdy se Evropské státy čím dál tím více sbližují a potírají se vzájemné rozdíly, aby se poznání vlastní kultury stalo nezbytnou součástí výuky na všech stupních vzdělávání a stalo se každodenní potřebou v běžném životě občanů.

Nizozemí je jako jeden ze zakládajících států již tradičním hráčem na jevišti Evropské unie. Česká republika (ČR) je naproti tomu nováčkem. Pro Českou republiku je proto žádoucí prezentovat se jako samostatná země a odlišit se tím od ostatních zemí regionu s nimiž je často zaměňována. Česko bývá také často zaměňováno s bývalým Československem a proto by se mělo dlouhodobě soustředit na budování samostatné české „image“.

Mezi hlavní prostředky kulturní propagace patří organizování kulturních akcí, podpora kulturní činnosti krajských komunit. Na poli studijních a výměnných pobytů podporovat výuku národního jazyka.

Pokud jde o vlastní propagaci mají obě země rozdílné nástroje a instituce, které se touto oblastí zabývají. Zatímco v Nizozemí se o zahraniční kulturní politice mluví již od konce druhé světové války, v České republice může být o podobném přístupu řeč teprve od roku 1993.

Jednou z důležitých institucí, zabývajících se propagací české kultury v zahraničí, jsou Česká centra (ČC), která pracují ve spolupráci s Ministerstvem zahraničních věcí České republiky ve vybraných zemích. V Nizozemí bylo ČC otevřeno v roce 1994, proto je kapitola věnovaná propagaci české kultury v Nizozemí z větší části právě o ČC. Samotná propagace se v žádném případě neobejde bez lokálních partnerů a tak i ČC, které je součástí EUNIC (sdružení Kulturních institutů států Evropské unie) spolupracuje s různými místními partnery. V letech 2004, 2007, 2008 a 2009 byla práce ČC určována jednotlivými tématy, ze kterých vycházely náměty pro kulturní program. Námětem pro rok 2004 byl vstup

ČR do Evropské unie; v roce 2007 – vzpomínka na vznik Charty 77 a o setkání mezi Janem Patočkou a Maxem van der Stoel, které jak se později ukázalo nezůstalo bez následků; rok 2008 byl ve znamení roku „1968“ a tzv. osmičkových výročí; rok 2009 se nesl v duchu 20. výročí pádu Železné opony.

Nizozemská kultura pochází ze dvou zemí (Nizozemí a Belgie) a proto existují v České republice dva důležité nástroje, které se zabývají propagací Nizozemské a Vlámské kultury – kulturní sekce na Nizozemském velvyslanectví a Vlámské zastoupení. Nizozemská zahraniční kulturní politika se zaměřuje na 13 zemí a regionů a proto mají některá nizozemská zahraniční zastoupení posílenou kulturní sekci, zpravidla má toto posílené oddělení více zaměstnanců a disponuje zvláštním rozpočtem pro stimulaci vzájemné spolupráce. Nizozemské velvyslanectví v Praze je jedním z nich. Program vlámské kultury vytváří Vlámské zastoupení a od roku 2008 spolupracuje na tvorbě kulturního programu s Nizozemským velvyslanectvím. V roce 2004 se Nizozemský kulturní program soustředil na své předsednictví v Evropské unii a naopak v roce 2009 inspirovalo české předsednictví Nizozemí k realizaci festivalu současného Nizozemského umění NethWorks.cz.

Rozdílem v samotné propagaci kultury obou zemí je skutečnost, že Nizozemí se soustřeďuje na odvětví, ve kterých je již tradičně silné – design, móda a architektura – a kolem těchto vytváří svůj kulturní program. V programu Českých center najdeme pestrou náplň - od retrospektivy českých filmových tvůrců až po prezentaci jednotlivých regionů. Základ programů tvoří nosné téma daného roku.

Nizozemí a Česká Republika jsou malé země, které se snaží vymezit si svůj prostor na evropském trhu šířením dobrého jména své země a oblast kultury poskytuje pro tento cíl široké možnosti.

5.2. Conclusie in het Engels (Conclusion)

This thesis was dedicated to propagation of Czech culture in the Netherlands and at the other hand to the propagation of Dutch and Flemish culture in the Czech Republic. The propagation of culture is the context of increasing of globalization and thereby with the question of national identity essential. The culture becomes therefore at the international scene medium of communication. Globalization is present in all different fields and culture is not an exception. In 2007 took the last enlargement of the European Union place two countries became new members and today the EU counts 27 members. In my opinion it is right now, when the European countries are becoming more and more close, that the propagation of proper culture becomes essential for the countries.

The Netherlands is as one of the founding fathers considered a traditional player on the scene of the European Union while the Czech Republic compared to the Netherlands is still a newcomer. For the Czech Republic is it therefore desirable to present itself as an independent country and to differentiate itself from other countries in the region with which it's often confused. The Czech Republic is often confused not only with the countries in the region but also with the former Czechoslovakia and therefore has the Czech Republic a long-term focus on building its own Czech image.

The main instruments of cultural promotion include organization of cultural events and exchanges, teaching the language, academic and scientific exchanges, supporting cultural activities of expatriate communities, etc.

What the actual promotion of the two countries concerns both have different instruments and institutions. While in the Netherlands we can speak about cultural policy since the end of World War II in the Czech Republic about a similar approach only we speak since 1993.

The most important Czech institution involved in the promotion of Czech culture abroad are the Czech Centers, which operate in the Netherlands since 1994, therefore is the chapter devoted to the propagation of Czech culture in the Netherlands for the most part dedicated just to the Czech Centers. The very own promotion is not possible without local partners that's why the Czech Center in the Hague cooperates with various local partners and makes part of EUNIC (European Union National Institutes for Culture). In the period 2004 – 2009 the

years 2004, 2007, 2008 and 2009 had a main theme. In 2004 was it the entry to the EU, the year 2007 was in commemoration of the founding of Charter 77 and the meeting with consequences between Jan Patočka and Max van der Stoep, 2008 was marked by the year 1968 and 2009 was in the spirit of the 20th anniversary of the fall of the Iron Curtain. Most of the demonstrations organized by the Czech Center in the Hague were in the sign of these topics and anniversaries.

The Dutch culture is 'divided' between two countries (Netherlands and Belgium) therefore are in the Czech Republic two important organisations to deal with the promotion of Dutch and Flemish culture. The Dutch foreign cultural policy is focused on several countries and regions and thus have a strengthened cultural section at the embassy which in reality means more employees and a special budget to stimulate the cultural cooperation and the Dutch embassy in Prague is one of this thirteen reinforced cultural spots. The Flemish culture is presented by the Flemish Representation. Since 2008 works the Embassy of the Netherlands and the Flemish Representation together in the creation of the cultural program. In 2004, the Dutch cultural program focused on its presidency of the European Union and in 2009 inspired the Czech Presidency the Netherlands in the realization of the NethWorks.cz, festival of contemporary Dutch art.

The biggest difference in the cultural promotion of both countries is the fact that the Netherlands is focused on their traditionally strong sectors, which are design, fashion and architecture, and then creates the cultural program around these topics. In the program of Czech Centres we can find many things: from retrospectives of Czech film-makers to presentation of regions. Base of the programs forms a main topic (anniversaries...)

Netherlands and the Czech Republic are both small countries and both countries are striving for their place on the European „market“ and to a wider audience and culture is for this purpose a very important tool.

6. Bronnen

- Čapek, K. Cestopisy II.: *Obrázky z Holandska: Cesta na Sever*. Československý spisovatel, 1980 Praha.
- Dr. E.T. Kuiper (ed.): *Het Geuzenliedboek*, W.J. Thieme & Cie, Zutphen, 1924.
- Engelbrecht, W.: *Význam Fríské akademie ve Franekeru pro pobělohorský exil*. In: *Studia Moravica 3*. Sborník historiografických, filologických a uměnovědných příspěvků přednesených na vědecké konferenci Mars Moravicus - Neklidná léta Moravy. Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci 2005.
- Kabela, M.: *Český exil 1948 a 1968 v Nizozemí, Konference Krajané a exil: 1948 a 1968*, Praha, Karolinum.
- Kantůrek, J.: *Program Českých center v období předsednictví České republiky v Radě EU*.
- Kossman-Putto, J.A. & Kossman, E.H.: *De Lage Landen, Geschiedenis van de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden*, Rekkem: Ons Erfdeel 1997.
- Krijt, K., Goedhart, P.J.: *Tsjecholand. Over Tsjechen en Hollanders*, Koopman & Kraaijenbrink, Den Haag 2008.
- Menno ter Braak, *Over waardigheid en macht. Politiek-Cultureele Kroniek (Het verrad der vlaggen)*, De Bezige Bij, Amsterdam 1945.
- Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Nota internationale Culturele Betrekkingen*, Tweede Kamer 1991-1992, 21637, nr. 3.
- Ministerie van Buitenlandse Zaken, *De Herijking van het Buitenlands Beleid*, Den Haag 1995.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *Thinking Forward. Multiple chapters on (ex)changing Europe*, Amsterdam 2003.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: *Cultuurbeleid in Nederland*, oktober 2002.
- MZV: Jaarverslagen 2004-2009.
- Nicolaï, A., en M. van der Laan: *Koers Kiezen. Meer samenhang in het internationaal cultuurbeleid*. Den Haag, Ministerie Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Ministerie buitenlandse zaken, 2006.

- Polišenský, J.: *Tragic triangle: The Netherlands, Spain and Bohemia*, Prague : Karlova Univerzita, 1991.
- Renner, H.: *Tsjechië en Nederland. Historische Raakvlakken*, Paseka, Praag 2002.
- *Revisited 68: Praagse Lente = Pražské jaro*, Praha; Litomyšl: Paseka, 2008.
- Romein, J.&Romein-Verschoor A.: *Erflaters van onze beschaving*, Querido's, Amsterdam 1977.
- SICAmag.
- SICA: Jaarverslagen 2004-2009.
- Stavínohová, J. (2007): *Česká kultura od New Yorku po Tokio*, in *Mezinárodní politika* 8/2007.
- Tomalová, E.: *Kulturní diplomacie; Francouzská zkušenost*, Ústav mezinárodních vztahů Praha, 2008.
- Tsjechische Centra: Jaarverslagen 2004-2009.
- Van der Beek, H.S.: *Café Amsterdam: een literaire peepshow een doorslaggevend succes*, Ne-Be 1/2008.
- Van der Horst, Han: *Dějiny Nizozemska*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2005.
- Verkijk, D.: *Od pancéřové pěsti k pancéřové vestě: Šedesát let (ne)žurnalistických vzpomínek*, Doplněk, Brno 2002.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid: *Cultuur zonder grenzen*, Den Haag 1987.

Internet

- <http://www.czechcentres.cz/>
- <http://www.vnts.nl/index.php/index>
- <http://www.mzv.cz/jnp/>
- <http://www.radio.cz/en/section/curraffrs/head-of-czech-centre-in-the-hague-budget-cuts-encourage-cooperation>
- <http://www.eunic-netherlands.eu/projecten/index.php>
- <http://hynek-fajmon.cz/cze/interpelace.php?ID=77>
- <http://www.archievenwo2.nl/archieven/archief-blok/gezantschap-te-tsjecho-slowakije-praag-1919-1939-en-1945-1951-1954/the-vervolging-8/tho-nederland-1940-1945-1/tho-jodenvervolging-30>
- <http://www.dbnl.org/>
- <http://www.wrr.nl/index.jsp>
- <http://www.sica.nl/>
- <http://www.rijksoverheid.nl>
- <http://www.netherlandsembassy.cz/>
- http://www.divadloarcha.cz/old/main.php?s1=archiv_program
- http://portal.unesco.org/culture/en/files/35197/11919410061mexico_en.pdf/mexico_en.pdf
- <http://www.cot.cz/index.php?page=200&jazyk=1&id=1040810677>
- <http://www.cssymposium.net/>
- <http://www.zahranicnicesi.com/main.html>
- http://www.e-a-t.org/index_flash_en.html
- <http://www.pragamystica.cz/>
- <http://www.minbuza.nl/>
- <http://iv.vlaanderen.be/>
- <http://www.annefrank.org/>
- <http://2009.networks.cz/o-projektu.html>

Lijst van digitale bijlage

CD 1

- volledige versie van de scriptie

CD 2

- programma overzichten van het Tsjechische Centrum Den Haag/Rotterdam uit de jaren 2004 t/m 2009
- programma overzichten van de Nederlandse en Vlaamse culturele manifestaties in Tsjechië uit de periode 2004 t/m 2009

Anotace

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor práce: Kateřina Šedová

Vedoucí práce: Doc. Dr. Wilken Engelbrecht, cand. litt.

Název práce: Het propageren van de Tsjechische cultuur in Nederland en van de Nederlandse en Vlaamse in Tsjechië

Název práce v AJ: Propagation of the Czech culture in the Netherlands and vice versa

Název práce v ČJ: Propagace české kultury v Nizozemí a nizozemské a vlámské v Čechách

Vysoká škola, fakulta, katedra: Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra nederlandistiky

Klíčová slova:

Kultura, propagace, organizace, vztahy, politika, film, výtvarné umění, divadlo, tanec, hudba, festival, kulturní politika, spolupráce.

Abstrakt:

Tato diplomová práce se věnuje propagaci české kultury v Nizozemí a té nizozemské a vlámské v České republice. První kapitola nastiňuje vzájemné historické vztahy mezi Nizozemím a Českou republikou. Další dvě kapitoly se pak věnují samotné propagaci obou zemí. Část, která je věnovaná České republice je především o Českých centrech, jakožto nejdůležitější instituci zabývající se propagací české kultury. Část věnovaná Nizozemí se pak zabývá především Nizozemskou ambasádou v Praze a Vlámským zastoupením. Pro zmapování daného problému bylo zvoleno pětileté období 2004 až 2009.

Rozsah textu: 80 s., příloha v digitální podobě na CD (kulturní program z období 2004 až 2009)

Počet znaků: 139 534

Počet titulů použité literatury: 29

Počet použitých webových zdrojů: 23